

1430.

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM

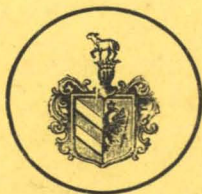
ÉRTESÍTŐJE

A Z 1876—77-IKI TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEGED 1877.

BURGER ZSIGMOND ÖZVEGYE KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.

A KEGYFÉS TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASZIUM

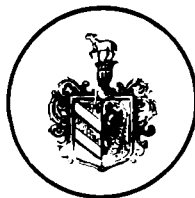
ÉRTESÍTŐJE

A Z 1876 — 77 - I K I T A N É V R Ő L .

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEGED 1877.

BURGER ZSIGMOND ÖZVEGYE KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.

TARTALOM:

Az alchemisták kora. (Vázlat a vegytan történetéből.)

Előadott tananyag.

A tanulók előmenetele:

- A) A kötelezett tantárgyakban.
- B) A nem kötelezett tantárgyakban.

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Rövidítések jelentménye.

Statistikai kimutatások:

- A) A tanulók általános áttekintése.
- B) A tanulmányok eredményének áttekintése.
- C) Az érettségi vizsgálatok eredménye.

Adatok a főgymnasium történetéhez:

- A) A tanári karban történt változások.
- B) Felsőbb rendeletek.
- C) Az ifjúsági segély-egylet.
- D) Önképző-kör.
- E) Szertárak gyarapodása.
- F) Könyvtár.
- G) Vizsgálatok s egyéb, a tanévben előfordult fontosabb mozzanatok.
- H. A főgymnas. ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1876—77. tanévben.

Értesítés a jövő tanév megnyitásáról.

Az alchemisták kora.

Vázlat a vegytan történetéből.

A tudomány fejlődésének történeti menetét a tanulmány körébe bekebelezni olyképen, mint ezt a bölcsészettannál látjuk, amelynek egyik kiegészítő részét képezi a bölcsészeti rendszerek története, más tudományágaknál is kívánatosnak bizton mondhatjuk. Nem is érezheti egy szak tudós sem eléggé kikerekítettnek, nem elég biztosaknak ismereteit mindaddig, míg az egyes ismeret-adatok keletkezésének, határozódásának elemeit, tényezőit is kutatásának tárgyává nem tette, míg szaktudományának történetét nem tanulmányozta. De nemcsak a szaktudásra nézve fontos és lényeges kiegészítő rész a tudomány fejlődésének története; nyújt az elég érdekes és tanulságos adatot a csupán általános műveltségre törekvőknek is.

A hazai és világ-történelem ismerete, mi az általános műveltség egyik kelléke, nem pótolhatja a tudományos előhaladás történetét. S. Humphry Davy „The last days of a Philosopher“ című művében mondja: „Alig kelthet valami fájdalmasabb érzést, mint látni az emberi nem hálátlanságát legnagyobb jótévői irányában. A legmesszebbre kiható események szerzői korukban a legtöbbször nem találunk méltánylásra, gyakran kicsinyeltetnek s nem ritkán méltatlanságokat is kénytelenek szenvedni. Kevés figyelemre méltattatik rendszeren azon befolyás, melyet az egyes tudományágak fejlesztői gyakoroltak az emberi nem polgárisodására; többnyire az államférfiaknak, politikusoknak és hadfiaknak jut ki a dicsőségből az oroszlánrész még ott is, ahol tüzetesebb vizsgálódás után egészen más, elvonultabb foglalkozású egyéniségek ismerhetők fel valódi tényezőkként. Csendben, észrevétlenül hatolt át a szerzett tudomány fénye népről-népre, századról-századra.“ Ebbe a csendbe kell visszavonulnunk, ezen észrevétlen dolgokkal kell foglalkoznunk, hogy a hálátlanság védjét magunkról elhárítsuk s hogy magunknak legtisztább élvezetet és alapos okutást szerezhessünk.

Ha pedig ily fölfogás helyes a tudományszakokról általán, kétségtelenül helyes az s talán még inkább a vegytanról, amely tudományszak nemcsak a szellemi erők fejlődését segítette elő az által, hogy a testek miséjébe mélyen betekinteni s a holtuak látszó anyag átalakulásának, hogy úgy mondjam, életének törvényeit megismerni utat mutat; hanem azért is, mert még a népek anyagi jóllétének is oly nagy mértékben tényezőjévé vált.

Ez a meggyőződés vezetett, mikor a kínálkozó teret és alkalmat e szerény tanulmány közlésére fölhasználni elhatároztam.

Sem az igénybe vehető tér, sem a szabad rendelkezésre állott idő nem engedik meg, hogy a vegytan történetének csak vázlatosan is teljes képét adni szándékom lehessen; még e részlet is — jól tudom — hiányos és hézagos; de kelthet talán mindemellett érdeklődést a tárgy iránt s vágyat a kiegészítés után főképp azokban, akik a vegytan alapelemeivel megismerkedvén, azt nemcsak úgy tekintik, mint az általános műveltség

egyik lényeges részét, hanem hajlamot éreznek vagy fognak érezni magukban a tudományok ezen ágával tüzetesebben foglalkozni. Izleletető akar lenni e néhány adat és érdeklődést-keltő a további tanulmányozás iránt, melynek folyamában megismerhetjük közelebbről azon szellemnagyságokat, akiket a tudományos törekvések példányképeiül tekinthet nemcsak a vegyész, hanem a tudomány más ágával foglalkozó is, melegedhetik ismeretvágyuk tüzésénél s kitartó munkásságuk közben képzeletben velük együtt fáradván edzheti erejét és sikerrel koronázott műveik feletti örömeikben velük osztozván a legnemesebb szellemi élvezetet izlelheti. Régi mondás: Verba movent, exempla trahunt.

A vegytan történetét hat korszakra oszthatjuk, u. m.

- I. A legrégebb kor Kr. u. 300-ig.
- II. Az alchemisták kora 300—1525.
- III. Chemiatrikusok kora 1525—1650.
- IV. Phlogistikusok kora 1650—1775.
- VI. Analytikusok kora 1775—1860.
- VI. Legujabb kor 1860-tól napjainkig.

Kitűzött föladatainkhoz híven e helyütt tehát csak a II. korszak eseményeivel és egyéniségeivel foglalkoztunk tüzetesebben.

A legrégebb kor csekély vegytani ismeretei nem voltak írásba foglalva s így a vegytan történetének élesebben megjelölt határkövét csak azon korban találjuk, a melyből a vegyészeti működések önálló leírásait birjuk, s ez a kor az alchemisták kora.

Lord Bacon az alchemistákat azon földmivelőhöz hasonlította, aki képzelt kincset keresvén túrta föl földjét és így tette termékenyebbé. A mult század egyik kiváló írója pedig így szól az alchemiáról: „Kezdete család, folytatása fáradság, vége szegénység.“ Nekünk, a mai kor gyermekeinek, az alchemia név egyszerű hallása is elég indok az ajkizmok önkénytelen megrándulására; önkénytelen, mondom, mert tüzetesebben okadatolnunk kicsinylő mimikánkat vajmi nehéz lenne.

Igaz ugyan, hogy a tudományos kutatások ujabbkori módszere, a céltudatos kísérletezés mennyiségtani, tehát biztos megállapításokra támaszkodva, lehetetlenné tesz oly tévelygéseket, aminőkkel a középkorban, sőt még az ujkor első századaiban is találkozunk még a tudomány fölkejtjeinél is; igaz, hogy ezen módszer kitörölte végleg a tudományszakok sorából a régebben oda számított astrologiát ép úgy, mint az alchemiát, amelyek pedig foglalkozása tárgyát képezték sok kiváló szellemnek, kik igazabb ügylőz méltó buzgalommal idejüket, gondolataikat vagyონukat és életörömeiket áldozták föl nekik, bár ritkán juthattak más eredményhez, mint a keserű csalódáshoz: de mégis elfogulatlan és nem háladatlan gondolkodás után elvitathatlannak fogjuk találni, hogy mind a kettő nevezetes szolgálatokat tett a fölvilágosodás ügyének. Az alchemiából jegecedett ki a mostani chemia s az astronomia Keppler állítása szerint hosszú ideig csak az astrologia védnöksége és dajkasága alatt biztosíthatta tengődő életét. Az astrologia és alchemia egymáshoz nemcsak alapeszméjük tévességében, hanem még külső sorsukban is hasonlók. Italia, Franciország, Anglia, Spanyolhon és Németország fejedelmei közt a középkorban egy sem volt, aki vagy ne tartott volna udvarában csillagjóst, vagy legalább valamely hírnevesebb idegen csillagjósához ne fordult volna, hogy véleményét, tanácsát kérje, valahányszor életének vagy országának

fontosabb eseményei előtt hitte magát. Épen így az alchemia is sok művelőt számlált az állásban ép úgy, mint ismeretekben és erényekben kitűnő emberek közül. Másrészt mindkét testvértudomány egyaránt kizsákmányoltatott a legnemtelenebb sarlatanság által is. Mindkettőt úgy tekintetjük ma már, mint az emberi szellemnek hosszan tartott ábrándozását és ragadós betegségét; de amelyek mégis józanodásra s kigyógyulásra vezettek.

Az astrologia eredete visszavihető a legrégebbről, csaknem történelem előtti időkig. Az alchemia azonban sokkal későbbi eredetű; művelői mégis büszkélkedve fölviszik eredetét egy mesés egyiptomi király — Hermes Trismegistos — koráig. Ezen Hermes Trismegistos Plato szerint nem történelmi, hanem csak eszményi alak, akit sakál-fejjel s kigyó-bottal — az okosság és uralom jelvényével — rajzoltak az ősegyptomiak. Valószínűleg azonos ezen eszményi alak az egyiptomiak Thot istenségével, kit a tudományosság és hatalom nemtője gyanánt tiszteltek; rokon vele a görögök Hermes-e és a rómaiak Mercur-ja is. Hermes Trismegistos-tól nevezték az alchemisták tudományukat hermetikus művészetnek, hermetikának vagy hermeneutikának is.

Főlemlítést érdemel még az alchemisták közt később támadt azon hit is, mely szerint Mózes, ennek nővére Mirja v. Mária, sőt még szt. János evangelista is az alchemisták közé számítandó; Mózes azért, mert aki az aranyborjút tűzben megégetve megsemmisíteni tudta, annak — szerintők — tudnia kellett aranyat csinálni is; Mirja azért, mert fivérének titkaiba beavatott segéde volt, sőt azt is hitték róla, hogy alchemistikus iratoknak is szerzője volt; ezért a „Mária prophetissa“ arcképe nem ritkán díszíti a régi alchemistikus iratokat; végre szt. János ev. is oda számítatott a következő legendai vers-szak alapján:

Inexhaustum fert thesaurum,
Qui de virgis fecit aurum,
Gemmas de lapidibus,

azaz, mint aki a vesszőből aranyat és a kövekből karbunkulusokat tudott csinálni.

Eltekintve e mesés leszármaztatástól, az alchemia eredetét a K. u. 3. századnál főlebb vinni nem lehet, mert csakis ezen időből találhatunk történetieknek nevezhető adatokat az alchemia első nyomairól.

Amint a testek anyagának szétbonthatóságáról szerzett adatok ismerete mindinkább szélesebb körökben elterjedt; amiut látták és tudták az emberek, hogy a merev nyers ércekből bizonyos hozzagokkal való izzítás útján nyújtható fémek állíthatók elő: a színtéshöz használt hozzagok hatását félreismerve könnyen azon gondolatra jöhettek, hogy ezen hozzag minőségétől függ az előálló fém minősége is s hogy következőképp kell olyan hozzáadandó anyagnak is léteznie, mely a nemtelen ércet is nemes fémmé, arannyá vagy ezüstté fogja változtatni. Megerősíthette ezen téves reménykedésüket több — a mai korban már egész folyamatában ismeretes, de a régiek előtt egészen megfelfedhetlen — csodásnak látszó tünemény is, aminők p. o. a rézgálicolatba mártott vas, mint tudjuk, vörösréz kéreggel borítottik be, látszólag rézzé változik; a vörösréz horganyval összeolvastatván adja az aranyhoz hasonló sárgarezet, mirenyyel pedig az ezüsthöz hasonló öntvényt; a higany réztesttel érintkezésbe hozatván, azt ezüstszerűvé változtatja, sat. Mindezt tudták már a régiek is anélkül, hogy a változásoknak valódi okát is ismerték volna; kétségtelennek tekinthetjük tehát, hogy az ily, alapokában ismeretlen s a csupán látszat után ítélőt könnyen félrevezető tapasztalatok szolgálhattak alapot a tévhit keletkezéséhez és megrögzéséhez annyira,

hogy csakhamar általánossá válhatott, határozott és szem elől soha nem tévesztett célját képezhette a vegytani működéseknek.

Alexandriában a Ptolemaeus (301—284. Kr. e.) alapította akademia karolta föl legelőször is nagy buzgalommal a fémek nemesítésének eszméjét. Kutatásainak, kísérleteinek eredményeit külön iratokba is foglalta, valószínűleg a 4. vagy 5. sz.-ban K. u.; ezen iratok azonban titokzatos képes előadásuk és a csodás, külön elnevezések miatt legnagyobbbrészt mindekkoráig érthetetlenek maradtak. Innen, Alexandriából, terjedt el azután az alchemia a többi népek közé is.

Az arabok, e bámulatos nép, mely a legyőzött népektől élénk fogékonysággal sajátította el a művelődés elemeit, a római birodalom megdőlésével az egyiptomi és görög műveltség romjain mintegy újból építették fel a tudományok rendszerét s ezek között az alchémiát is. Különösen Alexandria elfoglalása után látszik bennök tettekre ébredni a tudományok iránti szeretet, melyet buzgón ébresztett, gonddal ápolt és sikerrel foglalkoztatott Al Mamun kalifájuk, az Abassidák családjából (813—833.). Aristoteles, Archimedes és Ptolemaeus műveit lefordította, több eredeti munkát íratott, csillagászati észleléseket és földtani méréseket nagy gondnal és pontossággal tett és tétetett. A 9. századtól kezdve meglévő tekiutélyes számú alchem. iratok tanúskodnak amellet, hogy az arabok buzgón foglalkoztak a fémek nemesítésének mesterségével s chemiával általán; innen támadt azon nézet, mely szerint a vegytan, melynek neve ezentúl az arab al névelővel ellátva használtatott, maga is arab eredetű tudomány. E nézet annyival is inkább helyesnek látszott, mert az első terjedelmesebb vegytani írott mű az alább említendő Geber arabtól származik.. Ma már mégis Humboldt Sándor nézete van legáltalánosabban elfogadva, mely szerint úgy a vegytani ismeretek alapjai, mint azoknak chemia elnevezése is az egyiptomiaktól származik. Az egyiptomiak ugyanis földjüket chami vagy chemi-nek, feketének nevezték, mert a szürke homoksivataghoz képest ilyennek is tűnik föl a talaja; tőlük tanulták el a velők összeköttetésben álló népek vegyészeti első műfogásaikat s így az eredetnek megfelelőleg magát ezen tudományt is chemiának, fekete művészetnek, nevezték el. Ezen nézet helyessége mellett látszik bizonyítani a régentén titokzatos vegyészeti működéseknek német Schwarzkunst elnevezése is.

Chemia és alchemia elnevezések eredetileg egy és ugyanazon jelentményűek voltak s egyaránt is használtattak a vegyészeti ismeretek összegéről, csakhogy az arabok fölléptével az alchemia név lett a használatosabb s az is maradt egész a 17-ik századig, ameddig majdnem kizárólag az aranycsinálás eszméje uralta az elméket. Ekkor, de már valamivel előbb is, mindig többen és többen szabadították föl magukat az aranycsinálás rögeszméjének zsarnoksága alól; belátták és hirdetni is kezdték, hogy a vegyészeti működéseknek más, valódibb és hasznosabb cél felé kell törekedniök; megkezdték föllállítását a vegytan tudományos rendszerének azon adatokból, amelyeknek a céltévesztett ezeréves aranycsinálás útján fáradozó többnyire véletlenül jutottak birtokába. Ezen új és helyes irányban működők tudományukat chemiának, magukat chemikusoknak kezdték nevezni, hogy már a névben is különbözzenek az aranycsinálóktól s azok alchemiájától.

Abban az időhen, melyről fentebb tettünk említést, mikor egész Európában a népvándorlás s ezzel együtt pusztító csaták szintere volt, mikor a tudományok sehöl állandó tanyára nem találhattak, sőt még az akkorig elért műveltség is a megsemmisülés veszélyének látszott kitéve, a szerzeteseken kívül jóformán csak az arabok voltak azok, akik a tudományt és műveltséget ápolták, fejlesztették és terjesztették három föld-

részre, Spanyolhonban a cordovain kívül még 14 egyetemet, sok elemi és középiskolát alapítván. A 10. században Franciországból ép úgy, mint Európa többi államaiból Spanyolhonba vándoroltak a tudományszomjasok. Az araboktól tanulták a franciák, angolok, olaszok és németek a mennyiségtant, gyógytant és ezekkel együtt az alchémiát is. A 12. századtól kezdve nyugati Európa népei már fölülmulják mestertüket, az arabokat, az alchémiái műveletekben és a 13. században már kezdődik az alchémia virágzása kora; ekkor már egész nyugati Európában el volt terjedve az aranycsinálás mestersége s a fejedelmi udvarok csak úgy hemzsegtek az elámitott és elámitó alchémistáktól és adeptusoktól. Ezek messzeföldet bejártak s az avatatlanok előtt hámulatot keltő mutatványokkal bizalmat iparkodtak kelteni maguk és tudományuk iránt, további kísérletek, nagy mérvben való aranycsinálás költségeinek fejében vagy az átváltoztató por recipéjének áraban mentől nagyobb pénzösszeget igyekeztek kizsarolni s ezzel jó alkalom adtán rendesen elillantak, cserben hagyván hiszékeny közönségüket vagy mentorukat, ami mégis, mint látni fogjuk, egy némelyiköknek nem egészen sikerült. Ily ámitó kísérleteik közé tartoztak p. o. a következők: Az olvasztó csupornak a fenekére valamely arany- vagy ezüst-vegyet tapasztottak úgy, hogy észrevehető ne legyen s megtöltötték a csuprot az átváltoztatandó nemtelen fémmel; megolvasztás közben az arany- vagy ezüstvegy föl bomolván, a szabaddá vált nemes fémről azt állították, hogy a nemtelenből változott át. Az olvasztótégely keverőpálcikáját részcsőből készítették s ennek üregébe helyezték el az aranyat vagy könnyen színülő arany-ezüst vegyet s végét viasszal tapasztották be; keverés közben e viasz leolvadt s a keverőpálcikából észrevétlenül jutott a nemes fém a tégelybe s úgy volt föltüntethető, mintha a tégelybe tett anyagból állott volna elő. Többen az alchémisták közül árultak valami csudaport, mely gläubersóbból, szénből s valami kevés aranyból állott, ha e port megolvasztották és ily állapotában hozzá ezüstöt adtak, ez kiválasztotta a vegyületből az aranyat, amelyről aztán könnyű volt elhítenni, hogy a hozzagolt ezüstből változott át. E csudapornak vízzel készített oldatából szintén lecsapja az ezüst az aranyat s ezt a körülményt sem mulasztották el kizsákmányolni az ámitók. A higany látszólag szintén aranynya változtatható s ezt is fölhasználták az adeptusok oly módon, hogy a higanyhoz erre alkalmas pillanatban észrevétlenül aranyat vagy aranyhalvagot dobván, tulajdonképen aranyfonesort állítottak elő, amelyből a hevítésnél a higany föllengülése után csak az arany maradt hátra.

Voltak tehát az aranycsinálók között, akik elég lelkiismeretlenek voltak az avatatlanok hiszékenységét kizsákmányolni s azoknak pénzéből maguknak aranyat összeharácsolni. A fejedelmek, kik közül többen maguk is szenvedélyesen foglalkoztak az aranycsinálás mesterségével, rendesen tárt karokkal fogadták az ily sokat ígérő tudományú embereket, elhalmozták kitüntetésekkel s ha ily nem értek célt, szigorral igyekeztek hatni, természetesen ép oly eredménytelenül. Csalódnék mégis, aki azt hinné, hogy az alchémisták mindegyikét ily lelkiismeretlenségről lehetne vádolnunk, ellenkezőleg, közülök a legtekintélyesebbek, azok, akikről alábbi adataink is szólnak, őszintén fáradoztak a sajnos tévuton s ők azok, akiknek bár nem célzott, de mégis nagyhorderejű fölfödözéseik által a vegytan valóban gyarapodást, sőt alapot nyert. Tekintsük közelebbről, mik lehettek azon indító okok, amelyek az ilyen, korunkban annyira kiváló képzettségű, valóban tudományos szellemeket is a hiú ábránd tévútjára vezették.

Az alchémia korában még általánosan el volt fogadva agrigenti Empedokles (Kr. e 440 körül) elmélete a négy alapanyagról. Szerinte a föld viz, levegő és tűz azon elemek, melyekből a többi testek anyaga áll;

ezt a nézetet elfogadta Aristoteles († Kr. e. 322.) is, csakhogy megtoldta az elemek számát még egygyel, essentia quinta-val, ami a szelleminek képviselője volt, s azért ezen alapanyagok Aristoteles elemei néven is előfordulnak. A fémek ezen elmélet szerint ép úgy, mint a többi anyag mind, nem egyszerűeknek, hanem összetetteknek tartattak. A higanyt és a ként sem tartották egyébnek, mint a tűz behatása által módosult víznek, megfelelőleg földnek, nevezetesen: a higany, mercurius, a tűz által tömörebbé lett víz és a kén, sulfur, tűzben finomult föld. A fémek közül ekkor még csak az arany (Sol), ezüst (Luna), réz (Venus), vas (Mars), ón (Jupiter) és ólom (Saturnus) voltak ismeretesek s ezek mind mercuriusnak és sulfurnak változatos arányú egyesüléséből származtattak. Roger Bacon erre vonatkozólag írja: „Principia mineralia sunt argentum vivum et sulfur; ex istis procreantur cuncta metalla et omnia mineralia.“ Önként következik már most ezen nézetből, hogy mercuriusból és sulfurból bármely fémeket, tehát a leginkább óhajtott aranyat és ezüstöt is elő lehet állítani, vagy hogy bármely nemtelen fémeket át lehet változtatni nemessé s ez nem is volna oly igen nehéz, mert csak az alkatrészek arányát kellene módosítani.

Ami a nemes és nemtelen fémek közti különbséget illeti, erre nézve azon hitben éltek, hogy a mercuriusban vannak legjobban egyesítve a fémeket jellemző sajátságok, míg a sulfur a változékonyság, bomlandóság elemét rejt magában. Megjegyzendőnek tartjuk itt azt is, hogy bár a régiek mercurius és sulfur név alatt ugyanazon anyagokat értették, amelyeket mi máig is így nevezünk, később mégis nem ritkán fogalomzavar uralgott e két elnevezésre nézve, amennyiben a későbbi alchemisták sulfur és mercur névvel nem annyira anyagot, hanem gyakran csak tulajdonságot akartak értetni. A kén és higany tartósan összedörzsöltetvén, egynemű fekete tömeget adnak, amely hevítés által vörös színűvé, cinoberré válik: vörös és fekete, a világosságnak és sötétségnek, a jó és gonosz elvnek jelképei tehát és hozzá még az átváltozékonyság is ezen egyetlen vegyületben, mely az alchemia két főanyagából áll, egyesítve található föl; azért a cinóber gyakran szerepel az alchemisták írásaiban.

A higany illékonyágát abból fejtették meg, hogy nem lehet tiszta mercurius, hanem tisztátalanitva kell lennie sulfural, ami a tiszta mercuriusnak illékonyágát, szerintök rossz tulajdonságot kölcsönöz. Minél több tiszta mercurius van a fémekben annál nemesebb, minél több sulfur, annál nemtelenebb; befolyással volt egyébiránt a fémek nemességére az alkatrészek arányán kívül ezeknek finomsága is. Ha a mercurius és sulfur nem tiszták, ha a vízből és földből a tűz tökéletlen behatása folytán nem finomulhattak át teljesen, akkor egyesülésükből a legkedvezőbb arány mellett is csak nemtelen fém keletkezhetett; míg a tiszta mercurius és a tiszta sulfur egyesüléséből származott az arany, amelyet egyedül tartottak nemes fémnek a szó szoros értelmében.

Mercurius és sulfur alkatrészek aránya és finomsága mellett lényeges tényező volt még a származó fém minőségére nézve az alchemisták szerint e két anyag egyesülésének erőssége, szilárdsága is; ezért a szilárdítás, fixatio, náluk gyakran egyjelentőségű a fémek nemesítésével, habár közönségesen csak a mercuriusnak megmerevedéséről mondatott.

Mindezeket egybefoglalva a fémek nemesítésének nagy mestersége nem állott volna egyébből, mint ismerni a nemesítendő fémek alkatrészeinek arányát és finomságát, érteni azután ahhoz, hogyan kell a hiányt pótolni, a fölösleget elvonni és — ami legfőbb volt — birni a szilárdítás, fixatio, proectio nagy titkát. Aki mindehhez értett, az mester volt, az neveztetett adeptus-nak, akik erre törekedtek, azok alchemista, s akik e mesterségben csak kezdők voltak, azok philosophus névvel jelöltettek.

Látjuk ezekből, hogy az alchemisták alaptévedése nem volt egyéb, mint az, hogy összetett anyagnak, vegyületnek tartották azt, amiről mai napság tudjuk, hogy elem és megfordítva, és hogy nem értettek eléggé a vegyelemzéshez. „*Multa etiam modo ignorant sapientes*, mondja Bacon, *quae vulgus studentium sciet in temporibus futuris*.” Nem lehet tehát megfejtethetlen azon jelenség, hogy még a legkiválóbb tudósok is tévedésbe eshettek a követendő útra nézve, minthogy maga a cél sem volt alaposan meghatározható.

A bölcsek köve, a magyar néphitben talán „az a kő, akit a kényők fűjnek”, *lapis philosophorum*, *magisterium magnum*, *tinctura rubra* vörös oroszlán, *pulvis projectionis*, *medicina divina*, égi elixir neveken említetik az alchemista iratokban azon legtökéletesebb, titkos készítésű csudaszert, melynek föllelésében évszázadokon át hiába fáradoztak; ez egy szó kivonatban magában foglalja az egész alchémiát; ezen hiú fogalomnak áldozta föl nyugalmát, vagyomat, családját, egész életét nem egy ábrándozó. Az alchemisták ugyanis meg voltak győződve, hogy a bölcsek köve azon anyag, ami bármely nemtelen fémhez vagy érchez hozzáadtván, azt szinaranynyá változtathatja.

Azon titkolódzó, képes előadási mód, anagrammákkal átszótt mondatok, miket az alchemisták irataiban használtak, nem csuda, ha többeket félrevezettek még, a bölcsek kövének tulajdonított hatások- és sajátságokra nézve is. Öreg Adám, vízfürdőben tisztulás, a régi ember elhalása, a belpoklos Naemann, aki hétszer fürdik Jordánban, sárkány, chaos, kígyó, a király megdicsőülése, a király biborköpenye, Hercules munkái, Hesperidák kertje, Proteus átváltozása, Orpheus utja az alvilágba, pelikán sat. kifejezések részint anyagokat, részint műtetteket jelentenek az alchem-iratokban. Némelyik alchemista oly élénk színekkel írja le a bölcsek követ, mintha valóban sikerült volna előállítania s mintha leírás közben is kezében tartaná; másik más, egészen közönséges anyagnak élénken fölfogott tulajdonságait dicséri el annyira, hogy a többiek ezt bizonynyal a bölcsek kövének hitték; így p. o. Geber irt oly anyagról, amely a kedélyt földeríti, megifjít, fájdalmakat elnémit sat., az alchemisták azt hitték, hogy ez a bölcsek köve, holott Geber nem értett egyebet az alkoholnál. Így történetet azután, hogy a bölcsek kövének csudás tulajdonságai mindinkább szaporodtak, hogy nemcsak fémátváltoztató hatással bírt, hanem a legkülönfélébb óhajtható bűverőt is magában rejté; hitték, hogy oldott állapotban bevéve meggyógyít mindenféle betegséget, meghosszabbítja az életet, erősíti a testet s még az öregeket is megfiatalítja. Ezen elsőrendű anyag mellett hittek még egy másik kevésbé becseset is, amit *magisterium minus*, kis elixir, fehér *tinctura*, fehér oroszlán nevekkal jelöltek s amely a féme- ket képes volt ezüstté változtatni.

Műveleteiket az alchemisták többnyire titokban, zárt ajtókuál magányosan s rendszerint éjjel hajtották végre; részint azért, hogy nem sikerülés esetében a szégyenkedéstől mentek maradjanak; részint, hogy aggódva remélt fölfödözésüknek árulóvá válható tanúi ne legyenek; részint pedig, hogy a bűbájosság, ördögökkel való cimboraság vádja alá ne essenek. Szokásban volt még az is, hogy kísérleteiket bűbájos szavakkal vagy imádságokkal kísérték. Így Wolf Péter még Davy ifju korában is vegyész vizsgáldásai közben írott imádságokat mondogatott és kísérleteit az isteni gondviselés kegyeibe ajánlgatta.

A csalóka ábrándképnek több mint ezer éven át annyi jobb ügyhöz méltó kitarással, sőt szenvedélylyel folytatott eredménytelen hajhászása kezdett végre alább hagyni. A folytonos és kivétel nélküli csalódások, kiderített csalások és a föl-föltünedező, józanabb irányt hirdető elfogulatlan

természetbuvárok intelmei a XV. században végre megtörték a tévhitet. Találkozunk ugyan még az ujkorban is egyes elfogult aranycsinálóval; de a nagy többség ekkor már belátta, hogy az arany-, ezüst- s általán pénzcsinálás nem lehet célja, hanem inkább eszköze a tudománynak és hogy mint hasznos eszköznek a megszerzését is nem az eddig követett uton érhetik el.

És most az eddig mondottaknak kiegészítése és példákban való megvilágítása végett helyén állónak hiszem a kiválóbb alchemisták életviszonyairól reánk jutott adatokat legalább kivonatban ide igtatni. Ha nem is miudig épen hálával, de méltánylattal és elismeréssel mindenesetre tartozik az utókor azok emlékének, akiknek működésén, erényein és botlásain okulnia alkalom adatott. A kegyelet lehet túlzó, de még akkor sem tartozik a bűnök közé; míg ellenben a főnhéjazás és mások kicsinylése épen nem mondhatók erénynek.

1. Geber vagy teljes nevén *Abou Moussab Djafar al Sofi* volt, mint már főnebb említők, az araboknak legkiválóbb alchemistájuk, kit kiváló tudományosságáért „az arabok királya“ névvel tiszteltek meg. Életének adatairól semmi bizonyos sem maradt az utókorra; némelyek azt állítják, hogy a 6. sz.-ban Mesopotamiában Hauranban született; mások szerint csak annyit sejtethetünk, hogy a 8. század végén vagy a 9. elején élt és tanította a görög-arab bölcsélet minden ágát Sevillában. Leo Africanus szerint születésére nézve nem is volt arab, hanem görög, aki keresztényből lett mozlimmé. Tőle származnak a legrégebb alchem-iratok, amelyek határozottan az aranycsinálás mesterségéről szólnak s napjainkig fönmaradtak. A korában ismeretes vegytani anyagoknak sajátságait pontosan megállapította; nagy számmal fődözött föl újakat is s ezeknek előállításí módját is meghatározá. Ismerte és leírta a légsavat, királyvizet, timsót, salitromot, szalamiasót, kénsavat, sziksót, hamuzsirt, higanyélegt és a merc. corrosivust, a királyvizet és ennek aranyat oldó képességét. Ő alkalmazta először a lepárlást, melynek segítségével előállította a kénsavat a timsóból, légsavat a salitromból és kénsavból, az ecetsavat töményebben az ecetből. Tudta alkalmazni az oldat szűrését és jegecítését az anyag tisztítása végett. Általán ismeretei oly kiterjedtek és alaposak voltak, aminőket utódai között több századon át egyéül sem találunk. Geber iratai századokon át kincses bányája voltak az aranycsinálóknak. Utána nagy hézag van az alchemisták sorában egész a 12. századig, amely időből főlemlítendő

2. Albertus Magnus, Nagy Albert, bollstädti gróf, született 1193-ban, mások szerint 1205-ben Lauingenben a Duna mentén. Tanulmányait végzé Paduában s 1223-ban a dominikanusok közé lépett, 1249-ben a kölni iskolának igazgatója lett s az is maradt tíz éven át; ekkor IV. Sándor pápa által regensburgi püspökké neveztetett, de már 5 év mulva visszavonult a püspökségről a kölni dominikanus klostomba, ahol 1280-ban meg is halt; megjegyzik róla, hogy szelleme jóval előbb elveszté ruganyosságát, mint testi szervezete. Korának ő volt legnagyobb tudósa a theológiában ép úgy, mint a mennyiségtanban és a természettudományokban, amelyekkel még késő öregségében is nagy kedvvel foglalkozott. Igen sok gazdag tudóst, apátot, kanonokot, physikust, igazgatót és még képzettlen embert is ismert, mint ő maga mondja, akik pénzüket és idejüket az aranycsinálás hiú ábrándjának áldozták föl; és mégis ugyancsak ő, aki így beszél az aranycsinálásról, ki szintén saját vallomása szerint beutazta Európát, hogy kifürkészze: „vajon úgy van-e a dolog, amint van, vagy pedig nincs-e, amint nincs“: — belátta, hogy: „a fémeknek átváltoztatása arannyá vagy ezüstté lehetséges.“ Nem tudott ellenállni kora hiú

ábrándjának ő sem. Vegyészeti ismeretei kiterjedtek voltak; ismerte az ezüst elkülönítését az aranytól választóvíz segítségével, valamint a nemes fémekét a nemtelenektől hő által és a fémek színítését kén- és mirenyvegyeikből föllengítés útján. Tudományos képzettsége mellett jelleme által is kivált kortársai közül; Tritheim, egy 15. sz. író, így szól róla: „Magnus in magia naturali, maior in philosophia, maximus in theologia.“ A vegytanra vonatkozó iratai közül főlemlítendőek: De Alchymia; De rebus metallicis et mineralibus.

3. B a c o (v. Bacon) R o g e r, ki Bachon néven is nevezetik, Albertus M.-nak kortársa volt; 1219-ben Ilchester-ben Somerset grófságban született, tanult Párisban és a szt. Ferenc-rendbe lépve nyilvánosan tanárkodott Oxfordban, hol 1292-ben halt meg. Határozott előszeretettel szentelte magát a mennyiség- és természettudományoknak s tág körű ismeretei által kivívta magának a Doctor mirabilis dísznevet. Legkiválóbb érdemei közé kell sorolnunk módszerét, melyszerint mindazt, amiről mások irataiban olvasott, maga kísérletileg törekedett megismerni; ámde abban a korban e törekvése által míg egyrészt méltó bámulatot, addig másrészt üldöztetést is vont fejére, minthogy az ördögökkel úzótt cimboraság gyanújába vették, sőt 10 évig fogságban is tartották. Sokoldalú alapos ismeretei által magasan fölül állott ugyan kortársai fölött, de az alchémiát illetőleg ő is rabja volt kora téves nézeteinek. A bölcsek kövének létezését minden kétségen fölül állónak hitte ő is, állítván, hogy abból egy kis rész képes ezerszer ezer (millies millia et ultra) rész fémét aranyra változtatni; előállításának módjára nézve azonban eltért az alchemistáktól; hitte és ajánlotta, hogy a természet útját követve a tűz behatása által finomítandó valamely fémből (gyaníthatólag az ónt akarja értetni) kell előállítani. „In mineralium vero locis invenitur caliditas semper constans“ mondja s azt hiszi, hogy ez a meleg hozza létre a nemtelen ércsekből a nemesebb és legnemesebb fémét, tehát az emberi mesterségnek is ezen tényező, a tüzet kell a finomításnál alkalmaznia. A tudomány majdnem minden ágáról írt munkákat s ezek között az alchémiáról is.

4. B a c h n o n e A r n o l d, közönségesen Villanovanusnak is nevezetik szülőhelyétől Villanovatól Spanyolhóban, hol 1235-ben született. Barcelonában tanult, majd később tanított is; mint bölcész és orvos nagy hírnévre tett szert, de mint tévhit-terjesztő száműzetett. Ekkor Párisba menekült, hol egy ideig a természettudományokat tanította, de itt is üldöztetést vont fejére, mint bűbájos és ördögös s innen is menekülni kényszerült; hasonló sors érte Montpellierben s így egészen elhagyta Franciarszágot és 1269-ben Sziciliába ment, hol Frigyes király ótalma alatt nagy tekintélynek örvendett. Frigyes őt 1312-ben követségben Avignonba Kelemen pápához küldé; ezen útban hajótörést szenvedvén életét a habokban veszté. Hirnevét nemcsak a gyógytan körüli érdemeinek, hanem ép úgy köszönheti vegytani ismereteinek, melyeket a spanyolországi főiskolákban szerezvén a szomszéd tartományokban terjesztett. Az arab vegyészek legfontosabb fölfedezései az ő előadásai által lettek az egyetemek közkinccsivé. Buzgó alchemista volt ő is, aki szilárdan hitt a fémek átváltozhatóságában; kétségen fölül állónak tartja a bölcsek kövének létezését s erejét abban állapítá meg, hogy 100 sr. higanyt aranyra változtat.

5. R a i m u n d u s L u l l u s 1235-ben Palmaban Majorka szigetén született; mint ifjú aragoniai I. Jakab seregében katonáskodott, majd mint udvaronc 30 éves koráig igen könnyelmű életet folytatott; látván azonban bűnös életmódjának elrettentő következményeit, egészen megváltozott; vagyonát kiosztotta a szegények között s a tudományokra adta magát.

A monte-serrati szerzetesektől megtanulta a latin és arab nyelvet, folytatta tanulmányait St. Jago-Compostellában és Montpellierben. 1281-ben a párisi egyetemre ment, itt hittudorrá s minoritává lett. Párisban, gyaníthatólag Baco Rogertől s később 1293-ban Nápolyban a főnebb említett Bachnone Arnoldtól alchémiát tanult. 1300-ban hittérítői szándékkal Keletre utazott. A mozlimek megtérítése végett hittérítőket képző intézetek föllállításában élénken buzgólkodott Párisban, majd Rómában is, de sikertelenül s így 1306-ban maga indult Afrikába, hol fogságba esett. 1315-ben fogságából kiszabadulván, ismét csak mint hittérítő Algirba majd Tunisba ment, ahol megköveztetett. Félholt állapotban vitték magukkal keresztény kereskedők szülőhelyére. Fölgyógyultával életének új szakasza veszi kezdetét. Szenvedett sérelmei által elkésérrítette tüzvel-vassal akarta a pogányok megtérítését eszközölni; szándéka így sem sikerült; a hatalmasok, akikhez ezen tervével fordult, nem hajoltak szavára. Ekkor támadt benne azon eszme, hogy aranyat csináljon, maga teremtse elő a szükséges pénzt; alchémistává lett. „Testamentum novissimum“-ában leírja a bölcsek kövének átváltoztató hatását: „Végyn ezen drága szerből oly kis darabot, mint egy babszem, vesd ezt ezer uncia higanyra s ez átváltozik vörös porrá; ebből egy unciát ezer uncia higanyhoz adván, átváltozik vörös porrá; ebből ismét egy unciát ezer uncia higanyra vetvén, átváltozik medicinává; ebből egy uncia ezer uncia higanyra dobaván, átváltoztatja megint medicinává; ezen utóbbi medicinából ismét egy unciát dobván ezer uncia higanyra, az egészet színaranyra változtatja, amely arany jobb a bércsek aranyánál“; „mare tingerem, si mercurius esset“ volt Lullus büszke fölkiáltása, mintha csak Archimedesnek ismeretes szavait: „Terram movebo“ vette volna mintául.

6. Basilus Valentinus életviszonyai felől nincsenek biztos adataink, csak annyit lehet a meglévő elszórt vonatkozásokból kivenni, hogy a felső Rajna tájékáról származván, megfordult Németalföldön, Angolországban és Spanyolországban. Önönmagát egyik iratában Szt. Benedek-rendű szerzetesnek vallja. Iratai a 15. század első feléből valók; ezeknek alapján csakhamar elterjedt hírneve az alchémisták közt, kiknek hosszú ideig oraculumá volt; fölébök helyezték őt Gebernek, Arnoldnak és Lullusnak s kartársai meg voltak arról győződve, hogy ő az alchémia nagy miszteriumába beavatott. Iratainak másolatai kézzől kézre jártak anélkül, hogy az eredetiről valaki valamit tudott volna. Mindez elég ok volt Miksa császár előtt arra, hogy 1515-ben általános kutatást tartasson Basilus életadatainak megszerzése végett. Több bencés kolostorban, még Rómában is kérdezősködtek föléle; a szerzet névlajstromában azonban neve sem volt található; erre elterjedt azon vélemény, hogy Basilus voltaképen nem is élt soha, s hogy neve álnév, amit már jelentménye is elárulhat. 1675-ben végre Gudenus közzétette, hogy 1413-ban Erfurtban a Szt. Péter-kolostorban élt egy Basilus Valentinus nevű szerzetes, aki „arte medica et naturali indagatione admirabilis“ volt és ezzel a név valódiságát és az egyén létezését igazolta. A neki tulajdonított iratok után ítélve Basilus korának leggyakorlatibb vegyésze volt; leírta a horganyt, kenenyt és antimont különféle vegyeikben, a mirenysavat, réz- és ólom-acetátot, a higany föllengítését, a sósav előállítását konyhasóból és kénsavból; a durrarany, vasgálic és éter előállítását; ő volt végül az első, aki a fémes anyagok minőleges elemzésével foglalkozott, főleg az ötvények alkatrészeinek meghatározása végett. Szavainak jelentménye egyébiránt sok helyütt kivehetetlen, mert ő is követte az alchémisták általános szokását abban, hogy műveleteinek és készítményeinek leírásában titokzatos előadást használ. A neki tulajdonított iratok kiadattak 1677-ben és 1700-ban, legtelje-

sebben azonban 1716-ban Hamburgban. A vegytant illetőleg legfontosabb művei: *De magno lapide antiquorum sapientum*; *Currus triumphalis antimonii*; *Apocalypsis chemica*; *Conclusiones*; *Prima materia lapidis philosophici*; *Testamentum ultimum*.

Basilius Valentinus mondható utolsónak a komoly törekvésű alchemikus vegyészek sorrendjében; nem azért, mintha vele elenyészett volna az alchémiában való hit; föl-föltüntek ennek jelenségei a későbbkori vegyészek irataiban is, bár később mindig elszigeteltebben; hanem azért mert az utána föltűnt alchemisták hosszú sorában is alig találunk valakit akinek műveleteiből a vegytan, mint tudomány csak csekély gyarapodást is nyert volna. Rövidre vonhatjuk tehát szemlénket a Basilius utáni időről, melyben nem a tudomány, hanem a pénzvágy volt a szereplők főszereplője.

Angolországban annyira el volt terjedve az alchemia, hogy IV. Henrik a parlamenttel egyetértve 1404-ben törvény által tiltotta el a vele való foglalkozást. E törvény feledésbe ment VI. Henrik idejében, aki a titokzatos tudományok iránti nagy hajlandóságában maga is buzgón foglalkozott az aranycsinálással. De nem csupán hajlandóságából adta ő magát az alchémiára; háborúi által kiürített pénztárait is óhajtotta annak segítségével megtölteni. Minden művelt nemest, doktort, professort és papot négy ízben egymásután fölszólított, hogy kitelhető buzgósággal adják magukat a hermetikai művészetekre, hogy találhassanak módot az államadósság kifizetésére. E felhívások következtében találkoztak is elegendő kik szolgálataikat följánlították, aranyhegyeket ígértek, s a király nem volt fukar megelégedésének kifejezésében, ha arany helyett valami hozzá távolról hasonlót hoztak is létre. 1440-ben szabadalmat adott Fauceby, Kirkeby és Ragny tagokból álló társaságnak az aranycsinálásra és mellesken az életessencia árusítására; 1444—1452-ig még nyolc ehhez hasonló szabadalmat engedélyezett, minthogy „megtalálták a módot, melyszerint mindenféle nemtelen fémet igazi aranyra és ezüstté lehet változtatni.“ A tulajdonképi igaz eredmény pedig természetesen nem volt egyéb, mint hamis arany, hamis ezüst és — hamis pénz.

Hogy a szabadalom idézett szavai nem meggyőződésből eredtek, kivehető abból, hogy a gyártott arany- s ezüstpénzt iparkodtak a szomszédos Franciaországba és Skóciába becsempézni, és hogy a külföld a legszigorúbb örködési rendszabályokhoz fordult a hamis pénz becsempézése ellen.

A német tartományokban még a fejedelmi udvaroknál is szorgalmasan foglalkoztak ez időben az alchémiával. A főrangú műkedvelők közül kiválik Cillei Borbála császárné, Zsigmond özvegye. Tanult nő volt s meg volt e mellett azon dicsvágya, hogy adepta-nak akart tartatni. Laaz János, alchemista hallván Borbála császárné műveleteiről, módját ejté ellesni, hogy a császárné rézből és arsenből készít ezüstöt s hogy aranyat és ezüstöt sok rézzel ötvöz. „Minthogy merő csalást láttam, mondja Laaz, szemrehányást tettem neki. Ő ezért engem börtönbe akart vettetni; de Isten segítségével kimentém bőrömet.“

II. Rudolf császár az alchemisták fejedelme s udvara az alchemiának gyúpontja volt. Kifáradván az országos gondokban Prágába vonult vissza és idejét az astrologiának és alchemiának áldozta. Tycho de Brahe és Kepler hírneves csillagászok kényszerülve voltak astrologiai számításai-ban neki segédkezni; Dece mágus volt lélekidézője; alchemisták voltak udvari orvosai; komornyikjai pedig egyúttal fősegédei alchemikus munkálataiban; ezek egyike De Delle Mardocheus volt udvari költője s az alchemistáknak hivatott dicsőítője. Nem is voltak hálátlanok az alchemis-

ták fő védnökük irányában s őt hálából német Hermes Trismegistosnak nevezték. 1604-ben sajátkezűleg hajtotta végre a császár a fémátváltoztatás műveletét, a proiectiót, azon por segélyével, melyet Sensophax Mihál, másként Sendigovius lengyeltől kapott, s a proiectio sikerült. E fölötti örömeben palotájának azon termébe, amelyben a műveletet végrehajtotta, márvány emléktáblát rakatott a falba eme fölirattal: „Faciát hoc quispiam alius, Quod fecit Sendigovius polonus.“

Kegyébe fogadta s lovaggá is avatta Rudolf Talbot Eduard hirhedt aranycsinálót is (szül. 1515. Worcesterben), kinek már ezelőtt csinjeiért és csalásaiért Lancaster-ben mindkét fülét levágták. Nemsokára azonban itt is napfényre jöttek vétkei s ekkor Rudolf börtönbe záratta, ahonnan szökni akarván lezuhant s ezen esés következményeiben 1595-ben meg is halt.

I. Lipót császár szintén mecénásuk volt a kóbor adeptusoknak s pénzt is veretett azon aranyból, melyet Seyler Vencel alchemista készített; ezen pénz egyik oldalán a császár mellképe látható, a másikon pedig homorú betűkben ezen körirat olvasható: „Aus Wenzel Seyler's Pulvers Macht — Bin ich von Zinn zu Gold gemacht.“

Rudolf császár példáját a német fejedelmek közül többen követték. Ágost, szász választó, és neje dánországi Anna külön-külön jól berendezett laboratoriummal bírtak, amaz Dresdában, emez Annaburgban s Kunkel chemikus állítása szerint e laboratoriumnak nem mása egész Európában.

György Vilmos, baireuthi őrgróf, udvarában 1677-től 1686-ig játszta az adeptus szerepét Krohnemann Vilmos, aki egyike volt kora legvakmerőbb csalóinak. Csalása végre kiderítetvén, 1686-ban Culmbachban fölakasztották s a bitófára eme föliratot illesztették: „Ich war zwar, wie Mercur wird fix gemacht, bedacht, doch hat sich's umgekehrt, und ich bin fix gemacht.“

Itáliában nem kedvezett az alchemistáknak annyira a fejedelmi kegy, mint Németországban. Augurelli alchimista, poëta laureatus, Riminiben született, hőskölteményt írt az alchemia dicsőítésére s költeményét X. Leo pápának ajánlotta. A pápa elfogadta udvariasan ez ajánlást s a költőnek üres erszényt adott, mondván: „aki ilyen mesterséghez ért, annak csakis erszényre van szüksége, hogy elrakhassa a csinált aranyat.“

Berlinben szintén ragadós járvány volt ez időben az aranycsinálás mestersége s főképp fejedelmek látszottak iránta fogékonysággal birni. A kevésbbé fontos tünetek mellőzésével csak két figyelemreméltóbbat tartok fölemlítendőnek.

1571-ben lépett János György vál. fejedelem szolgálatába Thurnheysser Léonhard (Zum Thurn) mint udvari orvos s átvette egyúttal a fejedelemné halle-i alchemista laboratoriumának igazgatását is. Thurnheysser, mint aranyművesnek fia, már 18 éves korában kimutatta az urit mature . . . közmondás igazságát; mert megarafozott ólomrudakat tett zálogba. A bűnhődés elől megszökött; beutazta Angol- és Franciaországot, s az aranycsinálókhoz szegődvén iparkodott eltanulni műfogásaikat. Mint kiképzett mester tért vissza azután Németországba, nevezetesen Norimbergába 1555, ahol nagy vagyorra tett szert. Ugy látszik, ő szolgáltattott okot Hans Sachs-nak „Geschicht Keyser Maximiliani mit dem Alchimisten“ c. költeményben az ámitóktól való óvakodásra inteni. A brandenburgi udvar azonban nem vett tudomást Hans Sachs intéséről; hízelgett azon embernek, akitől, mint hirneves orvostól és aranycsinálótól, két irányban is sokat remélt. Thurnheysser Berlinbe költözvén, orvosi gyakorlatának csakhamar híre szárnyalt s ő egyideig a városnak és az egész világnak oraculumma volt; szédelgései azonban nemsokára nyilvánvalókká lettek, minek következtében

tanácsosnak látta Berlinből menekülni; elszegényedett s szánalomraméltó állapotban halt meg egy szerzetes-házban. Utolsó körútjában Rómában Medici Ferdinand kardinálisnál ebédelvén, a jelenlévők nagy bámulatára egy vasszöveget félig aranyná változtatott. Ezen szög később a florenci udvarban mint nagy ritkaság mutogatott a nagyherceg kardinális sajátkezüleg írott eme bizonyítványának melléklésével: Doctor Thurnheysser Leonhard ezen szöveget azáltal, hogy megüzesítvén valami olajba mártotta, jelenlétemben és szemem láttára az ebéd alkalmával aranyná változtatta. Rómában, november 20-án (1536). Utólagos tüzetes vizsgálat kiderítette, hogy a szög aranyhegye oda volt forrasztva.

Böttger (vagy Böttcher) János Frigyes, aki 1681-ben Schleizban Voigtlandban született, 1701-ben mint tanonc volt alkalmazva Zorn gyógyszer-tárában Berlinben. Sokat, de eredmény nélkül foglalkozott alchemistikus kísérletekkel. Ugyanazou időben utazott Berlinen keresztül Laskaris adeptus, aki Mitylene sziget egyik szerzetes-háza archimandritájának adta ki magát; ez esetleg találkozott Böttggerrel, kinek elválásukkor mintegy négy latnyi saját készítményű tinkturát adott azon utasítással, hogy elutazása után egy-két napig hallgasson még róla, de azután fölléphet nyilvánosan; mutassa be a tinktura hatását a berlinieknek, hogy ne vádolhassák többé az alchemistákat alap nélküli rajongásról. Mindezen utasítást Böttgger hűségesen meg is tartotta, átváltoztató műveleteit nyilvánosan eszközölte s a tinkturát saját készítményének állította; kísérletei úgy-ahogy sikerültek s így csakhamar közbeszéd tárgya lón. Frigyes király jónak látta a fiatal aranycsinálót szem elől nem veszíteni s már ki is adta a parancsot elfogatására, de Böttgert egy barátja idején értesítette a veszélyről s így elmenekülhetett Dresdába. II. Agost, lengyel király, hirt vevén a csodatevő fiatalemberről s annak berlini műveleteiről tudományát kincstára javára értékesíthetőnek hitte, de Böttgger, tinkturája fogytán levén, Ausztriába akart osonni. Szökési kísérlete most nem sikerült, elfogatott és bebörtönöztetett. Szerencséjére Laskaris ez időben még Németországban volt s hallván fiatal, hiszékeny barátjának szánandó esetéről, eltökélte magát annak kiszabadítására; Agost királyt fölvilágosította Böttgger tudatlanságáról és szabadon bocsáttatásáért 800,000 aranyat ajánlott föl, utalványozván ezen összeget Hollandiára vagy bármely tetszés szerinti birodalmi városra. Agost előtt ezen ajánlat az egész dolgot még gyanúsabbá tette, azt is gondolhatta, hogy Böttgger tudománya talán 800,000 aragnál is többet ér s így Laskaris ajánlatára nem hajolván, Böttgert Sonnensteinba vitette, szigorúbban őriztette s felügyelőül Tschirnhausen bárót rendelte mellé. Szegény Böttggernek tétlenségét fogsága idején nem tudatlanságnak, hanem dacnak tekintették s azért rosszul bántak vele; ő tehát akarva nem akarva összevissza elegyített, vegyített, olvasztott, szóval dolgozott. Így jutott egész véletlenül 1704-ben a jaspisporcellánnak és 1709-ben a fehér porcellánnak föltalálására, amelynek gyártása hosszú ideig jövedelmező aranybányája maradt Szászországnak.

Az alchemisták utolsóinak egyike volt Domenico Manuel Caetano, Ruggiero gróf, aki 1696-ban Miksa Emánuel bajor választó-fejedelem udvarában megjelenvén mérhetlen kincseket ígért. A fejedelem hitt neki és megtett mindent, amit csak kívánt; mondják, hogy Caetano tőle 60,000 frtot kapott. Elpazarolván minden pénzt, anélkül, hogy valamit kisüthetett volna, több ízben akart elillanni, de mindannyiszor elfogatott s végre a csalás bűnében elmarasztalván Bajorhon Grunewald várának tornyában 6 évig volt elzárva. Kiszabadulván 1704-ben Bécsbe jött, hol I. Lipót őt szolgálatába fogadta, évdíjat rendelt számára és az aranyinctura előállításának költségeire 6000 frtot utalványoztatott. Azonban a császár előbb

elhalt, hogysem a tinctura elkészült volna; az utódok előbb gondolkodóba estek, adjanak-e bizonytalanra még több költséget, majd Caetano évdíját is elvonták. Szerencséjére pártfogóra talált János Vilmos pfalzi fejedelem személyében, aki e tájban Bécsben lakott. Caetano életének lekötésével ígérte e fejedelemnek, hogy hat hét alatt 72 milliót fog neki szolgáltatni; sikerült azonban ígérétenek beváltási ideje előtt megszöknie. 1705-ben Berlinben I. Frigyes kegyéért esedezett. Dippel tanácsnok, aki Caetano ügyének megvizsgálásával megbízott, ahelyett, hogy fölfedezhette volna az ámtást, maga is elámttatta magát. A próba-kísérletet Caetano a királynak, trónörökösnek és több tanúnak jelenlétében sikeresen hajtotta végre. A király mód nélkül megörült midőn Caetano neki megígérte, hogy hatvan nap alatt 8 lat vörös és 7 lat fehér tincturát fog számára készíteni, amivel azután hat millió tallért lehet előállítani. Caetanot fejedelmi palotába szállásolták, mindenki tisztelettel és előzékenységgel viselkedett iránta s Caetano mindennek dacára elégedetlenkedett; értékes ajándékokra számított ugyanis, s kapott vagy 12 üveg rajnai ó-bort. Hallgatag reménykedésében csalódván, követelésével nyíltan lépett föl, 12,000 aranyat kért kísérletei költségének fejében, arcanumát csak határozott pénzüsszegért volt hajlandó eladni, kárpótlást kívánt berlini költekezéseért és végre utiköltséget Olaszországba. Eközben épen idejében érkeztek tudósítások Pfalzból és Bécsből Caetano korábbi viselt dolgairól. Caetano erre két ízben tett szökési kísérletet, de mindannyiszor elfogták s végül megaranyozott ruhában, aranyozott bitófára ítélték és kötötték föl 1709-ben.

Caetano sorsának jó része lehet benne, hogy az alchemista adeptusok többé nem igen mutatkoztak nyilvánosan, jóllehet rejtőzködve működnek egész a legutóbbi időkig is akadunk nyomaira.

Paracelsus (szül. 1493.) fölléptével, akinek szavai szerint „nem az aranycsinálás, hanem a gyógyszerkészítés a vegytan célja“ kezdődik már a vegytan történetében a III. korszak, amelytől kezdve megszakítás nélkül komolyabb tudományossággal foglalkoztak valóban tanult emberek a vegytannak mint tudománynak fejlesztésével. Az évszámot tekintve azonban nem lehetett az éles határ között maradnunk az alchemisták ismertetésénél, mert e két irány — alchemisták és chemiátrikusok — nem váltotta föl egymást, hanem hosszú ideig egymás mellett haladt.

Tóth Antal.

A TANÁRI KAR.

A) Rendes tanárok.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti óráinak száma	Észrevé- telek
1.	<i>Arányi Ágost</i>	Hittan Latin nyelv Magyar nyelv Német nyelv	V. VI. VII. VIII. III. III. III. VII. VIII.	18.	III. osztály főnöke, biztónok, az ifjúsági segélyző-egylet elnöke.
2.	<i>Budavári József</i>	Latin nyelv Görög nyelv	VII. VIII. VII. VIII.	18.	—
3.	<i>Horvát Sándor</i>	Magyar nyelv s irodalom Természetráajz	IV. V. VI. VII. VIII. VI.	17.	VII. osztály főnöke, az ifjúsági önképző- kör vezetője, a tanári könyvtár gonduoka.
4.	<i>Kovács István világi.</i>	Tornászata	I. A. és B. II. A. és B. III. IV. V. VI. VII. VIII.	16.	—
5.	<i>Kovács Pál</i>	Latin nyelv Magyar nyelv Földrajz Mennyiségtan	II. A. II. A. I. A. I. A. II. B.	19.	—
6.	<i>Magyar Gábor</i>	Földrajz és tör- ténelem	VII. VIII.	7.	Igazgató.
7.	<i>Martin Péter</i>	Görög nyelv Német nyelv Bölcsészettan	V. VI. V. VI. VII. VIII.	18.	V. osztály főnöke.
8.	<i>Merényi Lajos</i>	Latin nyelv Magyar nyelv Német nyelv Szépirás	I. A. I. A. I. A. és B. II. A. és B. IV. I. A.	18.	I. A. osztály főnöke.
9.	<i>Nováky Bertalan világi.</i>	Rajz	I. A. és B. II. A. és B. III. IV.	24.	—
10.	<i>Obelcz József</i>	Hittan Latin nyelv Magyar nyelv Mennyiségtan Szépirás	III. IV. I. B. I. B. I. B. I. B.	18.	I. B. osztály főnöke.
11.	<i>Pap József</i>	Földrajz Történelem Mennyiségtan	I. B. III. IV. V. VI. III. VI.	18.	IV. osztály főnöke.
12.	<i>Stancel Károly</i>	Mennyiségtan	V. VI. VII. VIII.	13.	VI. osztály főnöke.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti óráinak száma	Észrevé- telek
13.	<i>Szölgyémy János</i>	Hittan Latín nyelv Magyar nyelv Földrajz Szépirás	I. A. és B. II. A. és B. II. B. II. B. II. B. II. A. és B.	18.	II. B. osztály főnöke.
14.	<i>Tóth Antal</i>	Természetan Vegyten	III. IV. VII. VIII. IV. VI.	16.	VIII. osztály főnöke, értekezleti jegyző, a természetani és vegytani muzeum gondnoka.
15.	<i>Való Mihály</i>	Latín nyelv	IV. V. VI.	18.	—
16.	<i>Zsuffa Pál</i>	Földrajz Mennyiségtan Természetrajz Mennyiségtani földrajz	II. A. III. II. A. I. A. és B. II. A. és B. V. VIII.	19.	II. A. osztály főnöke, a természetrajzi szertár gondnoka.

B) Rendkívüli tanárok.

Arányi Ágost, a francia nyelv,
Bódogh János, a gyorsírás tanára.

A nem róm. kath. ifjak vallástanukban saját lelkészeiktől nyertek oktatást.

Előadott tananyag.

Nyolcadik osztály.

Hittan, hetenkinti 1 órában. A r. k. egyház története a reformatio végéig. Tankönyv: Wappler, Egyháztörténet.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Tac. Annal. II. könyve egészen és a III. könyv első két fejezete. Hor. Sat. I. könyvének 9. és 10., a II. k. 8. és Epist. I. könyvének 2., az Odák I. k. 31., II. k. 10. s az Epod osok könyvének 7. és 10. darabja. — Minden két hétben egy iskolai gyakorlat Vagács szerint.

Görög nyelv, hetenkinti 4 órában. Xen. Anab. I. 7. 8., és 9. — Platon, Sokrates Apológiája egészen. — Hom. Odyss. IX. 1—412. v. — Minden 2 hétben egy iskolai gyakorlat Schenkl gyakorlókönyve szerint.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Irodalomtörténet a legrégibb időtől a jelenig. 8 házi dolgozat között volt: 2 életrajz, 2 általános áttekintés az irodalom köréből, 1 tudományos értekezés, 2 széptani fejtegetés és 1 szabad tárgyú dolgozat. Tankönyv: Toldi F., A m. n. irodalom története.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Előadattak és fejtegetettek egyes prózai, költői és drámai művek nevezetesebb szerzőktől, ezeknek életrajza a kor általános jellemzésével. A kidolgozott 10, többnyire iskolai földvány címe: 1. „Der Stier und der Hirsch“ v. Lessing, und „Die Gans und die Nachtigall“ v. Lockmann zu vergleichen. 2. Adam und Eva vor dem Leichnam Abels. Ein Bild. 3. Beim Anblick des gestirnten Himmels. Betrachtung. 4. Über den Beruf. Zwiegespräch. 5. Sag' nicht leise, sag' nicht laut, was ein Freund dir anvertraut, Chrie. 6. Rast' ich, so rost' ich. Chrie. 7. Ein Argwöhnischer. Charakteristik. 8. Der Geizige. Charakteristik. 9. Über dem Grabe eines Mitschülers. Rede. 10. Der Weihnachtsabend. Schilderung. Tankönyv: P. Thewrewk Á., Német tan- és olvasókönyv.

Mennyiségtani földrajz, hetenkinti 2 órában. Az elméleti csillagászat alapelvei, tekintettel az ifjak mennyiségtani ismereteire; a föld alakja és nagysága, valamint mozgása és az ebből eredő tünemények, kortan, a bolygók rendszere. Tankönyv: Berec, A mennyiségtani földrajz alapvonalai.

Történelem, hetenkinti 4 órában. Magyarország oknyomozó története, különös tekintettel a műveltség és alkotmány fejlődésére. Tankönyv: Horváth Mihály, Magyarország története.

Mennyiségtan, hetenkinti 2 órában. Kapcsolástan, gömbháromszögtan és az elemző mértan elemei. Tankönyv: Lutter, I. és II. rész.

Természettan, hetenkinti 3 órában. Hőtan, fénytán, delezesség és villanyosság. Tankönyv: Fehér J. Természettan I. és II. k.

Bölcsészettan, hetenkinti 2 órában. Gondolkodástan. Tankönyv: Fekete E. Philosophiai propaedeutika II. r.

Tornászat, hetenkinti 2 órában.

Hetedik osztály.

Hittan, hetenkinti 1 órában. Kath. erkölcsstan. Tankönyv: Wapler A. Erkölcsstan.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Cic. pro s. Anno 15. fej. Virg. Georg. I. k. 1—159. r. II. k. 458—542. r. Buc. 15. col. — Minden hóban 2 írásbeli dolgozat.

Görög nyelv, hetenkinti 4 órában. Xen. Kyr. I. 2. 1—15. 3 és 4. 1—3, 4, 4—15, 4, 16—26, 6. 1 jkk. VII. 2. Nyelvtan, mondattan, az időtanig bezárólag. Tankönyv: Curtius. — Minden hóban 2 írásbeli dolgozat.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A szónoklattan és dráma története és elmélete. Tankönyv: Névy L. Az írásművek elmélete. — Minden hóban 1 írásbeli dolgozat.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Prózai és költői darabok fordítása és elemzése, irodalomtörténeti vázlatok. Tankönyv: P. Thewrewk A. Német tan- és olvasókönyv. — Minden hóban 1 írásbeli dolgozat.

Történelem, hetenkinti 3 órában. Az ujkor története, tekintettel a műveltség fejlődésére. Tankönyv: Somhegyi Ferenc, Egyetemes világtörténet. Ujkor.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. Algebra. A határozatlan egyenletek, haladványok, kamatos kamatszámítások. Tankönyv: Lutter N. Mennyiségtan I. r. — Mértan. A trigonometria befejezése, tértan. Tankönyv: Mocnik, Mértan.

Természettan, hetenkinti 4 órában. Általános tulajdonságok és erők, nyug-, moz- rezgés- és hangtan. Tankönyv: Fehér J. Természettan. I. k.

Bölcsészettan, hetenkinti 2 órában. Tapasztalati lélektan. Tankönyv: Fekete E. Philosophiai propedeutika.

Tornászat, hetenkinti 2 órában. Összetett tagszabad gyakorlatok, magasabb foku rendgyakorlatok, botgyakorlatok; szerelvényeken a támanyiktán-, lengés- és szökésgyakorlatok; függés, hajlított karral függés gyakorlatok, lengéssel összekötve, átlendülések, fellendülések, magas-, mély- és távugrási gyakorlatok. A gyakorlatok beosztásánál figyelem van fordítva arra, hogy minden tornaórán a test minden tagja igénybe vétessék.

Hatodik osztály.

Hittan, hetenkinti 1 órában. Kath. hitágazattan. Tankönyv: Wapler A. Egélytan 2. rész.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Nyelvtani ismétlések s iránytani szóbeli gyakorlatok mellett olvastattak. Livius XXI. k. 30. f. Sallustius, Jugurtha 28 f. és Virgil I. éneke. Hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat, Virgil és Sallustiusból emlézés. Tankönyv: T. Livii ab urbe condita librorum partes selectae, edidit Grysar, „P. Virgili M. operum epitome“ Pestini 1865. Sallust. Catilina et Jugurtha G. Linker Vindobonae 1855.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Az egész igetan; a mondattanból a gen. abs. az attractio s a módok használata összetett mondatokban. Tankönyv: Szepesi I. Görög nyelvtan és Mészáros N. Görög olvasókönyv. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Az epikai, lyrai és tanköltészet. Tankönyv: Névy László, Az írásművek elmélete. 7 iskolai dolgozat, értekezők és bírálatiak, a tananyag köréből, 7 házi dolgozat-kísérletek a kötött és kötetlen szépmű köréből.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Költemények és nagyobb prózai darabok elemzése, fordítása és emlézése. Tankönyv: Deutsches Lesebuch I. von Mozart. Kéthetenkint egy irályképző gyakorlat.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A népvándorlás, az arabok, frankok, németek sat. A keresztes háborúk és következményeik, a száz éves angol-francia örökösödési és vörös-fehér rózsaharc, görögök, mongolok s törökök és a középkori nevezetesebb találmányok. Tankönyv: Somhegyi, „Egyetemes világtörténet“ II. k.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában. Algebra, elsőfokú egyenletek egy s több ismeretlennel, egy ismeretlenes tiszta s vegyes másodfokú egyenletek, logaritmikus. Tankönyv: Lutter N. Betűszámítan. — Mértan, a beírt és körülírt idomokról, a kör kerülete és területéről, a síkháromszög-mértan. Tankönyv: Ábel, Mértan I. r.

Természetráajz, hetenkinti 2 órában. Az állattan nevezetesebb csoportjainak tüzetes, a többinck öszzetes áttekintése. Tankönyv: Pap J. Az állatok természetrajza.

Vegytan, hetenkinti 2 órában. Alaptörvények, elméletek, a nemfém- és fémek fontosabbjai nevezetesebb vegyeikkel, szerves vegyületek lehetőleg a homolog és isolog sorok szerint a szervetlen vegytanban is követett gyökelmélet alapján, kísérletekkel értelmezve. Tankönyv: Say, Vegytan.

Tornászat, hetenkinti 2 órában. Öszzetett tagszabad gyakorlatok, rend- és botgyakorlatok, szerelvényeken a tám- és nyiktámlengések, hajtott karú függésben lengések, át- és fellendülések, magas-, mély- és távugrás-gyakorlatok.

Ötödik osztály.

Hittan, hetenkinti 1 órában. A kinyilatkoztatás története. Tankönyv: Wappler, A kath. egély tankönyve.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Cicero. Cato Major et Laelius; Ovidius. El. I. e lib. Tristium és Quatuor humani generis aetates, Phaëton, Icarus et Perdix, Baucis et Philemon e lib. Metamorphoseon. — Hetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: M. T. Ciceronis Cato Major et Laelius. Ed. Klotz. — P. Ovidii Nasonis carmina selecta. Ed. Grysar.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Alaktan a néma jellegű igékig. — Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi I. Görög nyelvtan és Mészáros N., Görög olvasókönyv.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A stylről általában és részletesen, a vers technikája. — Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy L. Az írásművek elmélete.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Költemények és kisebb prózai garabok elemzése, fordítása és emlézése. — Kéthetenkint egy irányképzőgyakorlat. Tankönyv: Deutsches Lesebuch I. von Mozart.

Történelem, hetenkinti 3 órában. Ókor. Tankönyv: Somhegyi, Egyetemes világtörténet I.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában. Algebra, a négy számművelet ismétlése után hatványozás, gyökkivonás, tizedes számrendszer, elsőfokú egyenletek. — Mértan; síktan a körbe írt és kör körül írt idomokig. Tankönyv: Lutter N., Betűszámítan és Ábel, Mértan.

Természetráajz, hetenkinti 3 órában. A téli idény alatt ásványtan, a nyári idény alatt növénytan. Tankönyv: Pap J. Az ásványok és növények természetrajza.

Tornászat, hetenkinti 2 órában. Öszzetett tagszabad gyakorlatok, rendgyakorlatok, botgyakorlatok; szerelvényeken a tám-, nyiktám-lengés, függés, hajlított karú függés-gyakorlatok lengéssel öszszekötve és ugrás-gyakorlatok.

Negyedik osztály.

Hittan, hetenkinti 2 órában. Jézus Krisztus élettörténete és az apostolok cselekedetei. Tankönyv: Roder Alajos, Nagy biblia II. rész.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Idő- és módtan, a megfelelő latin és magyar mondatok fordításával. — A prosodia és metrika előrebocsátásával: Jul. Caesar de bello gallico lib. I. 27. fej.; Schultz latin nyelvtanához alkalmazott gyakorló-könyvből tetemes számú természetrajzi fordítás, mesék és elbeszélések stb.; költői szemelvények, Phaedros-ból 11 mese, a nevezetesebbek emlézése. — Minden héten egy iskolai gyakorlat. Tankönyv: Schultz, Latin nyelvtan és gyakorló-könyv. — Budavári J., C. Jul. Caesaris Commentarij de bello gallico.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Polgári ügyiratok, levelek, közönséges és szép próza, a költői művek ismertetése, a szép művek rövid áttekintése. Tankönyv: Laki Demeter, Irály- és költészettan.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Ismétlések után különösen az ige és pedig a hangtisztuló, hanglágylító igék, az erős és gyenge hajlítású igék; minden egyes lecke megfelelő fordításokkal világosított föl. A fordítások alkalmával a főbb mondattani szabályok magyaráztattak. Tankönyv: Gebauer Izidor, Német nyelvtan.

Történelem, hetenkinti 2 órában. A magyarok története a vegyes és Habsburgházból származott királyok alatt egész V. Ferdinándig, fő tekintettel az alkotmányos fejlődésre és a műveltségi állapotra. A világtörténelemből a magyarok történetével egykorú nevezetesebb események. Tankönyv: Vaszary Kolos, Történelem rövid előadásban.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. Számtan; betűszámtani alpműveletek egész és törtszámokkal, oszthatóság, legnagyobb közösosztó és legkisebb közös többes; lánc törtek, hatványozás, gyöktejtés és szorzás, végül egyenletek egy ismeretlennel. Tankönyv: Lutter Nándor, Betűszámtan. — Mértan; a görbe vonalak, a kör és annak mérése, idomok a körben és azon kívül, a gömb, kerület, hajtalék, mentelék és más szabályos görbe vonalak alakítása, származása és sajátsága. Tankönyv: Szabóky Adolf, Mértani nézettan.

Természettan, hetenkinti 4 órában az év első felében. A szilárd cseppfolyós és terjedékeny testek nyug- és moztana; rezgő mozgás, hangtan és fénytán. Tankönyv: Pisko, Természettan.

Vegytan, hetenkinti 4 órában a tanév második felében. A vegytani alaptörvények és elméletek, a főbb elemek és ezeknek fontosabb vegyületei. Tankönyv: Fehér Ipoly, Vegytan.

Rajz, hetenkinti 4 órában. Az emberi testrészek, u. m. fejek, kezek, lábak sat. árnyékozva rajzolása. Tankönyv: Taubingertől.

Tornászat, hetenkinti 2 órában. Katonai gyakorlatok, ugrások, kar és mell erősítési és mászási gyakorlatok megfelelő eszközök segítségével.

Harmadik osztály.

Hittan, hetenkinti 2 órában. Az ó-szövetség története. Tankönyv: Róder, biblia I. r.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Esettan és folytonos fordítás, elemzés. Prózai szemelvények Cornelius Neposból. — Hetenkint 3—4 házi gyakorlat. Tankönyv: Szepesi I. Mondattan. I. rész.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Mondatkötés, az irály főbb szabályainak ismertetése; ügyiratok, helyesírás, értelmes szaválás. Hetenkint írásbeli feladat. Tankönyv: Szvorényi, Magyar nyelvtan III. rész.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Fő-, mellék-, számnév, névmás, gyöngé hajlításu igék; fordítás és elemzés. — Hetenkint 1 írásbeli feladat. Tankönyv: Gebauer, Német nyelvtan I. rész.

Földrajz, hetenkinti 2 órában. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália természeti és politikai földrajza. Tankönyv: Hauke-Környei, Egyetemes földleírás.

Történelem, hetenkinti 2 órában. A magyarokat megelőzőtt legfőbb események, — a magyarok története a vegyes házakból származott királyokig. Tankönyv: Vaszari, Történelem rövid előadásban.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. Számtan: az összetett arányok és aránylatok; hármasszabály; kamatszámítás; társaság-szabály. Tankönyv: Lutter N. Közönséges számtan. Mértan: térán; az egyenes vonalok és síklapok kölcsönös fekvése; a szögletek; szögletes testek, fülület- és térfogat-számítások. Tankönyv: Mocnik-Szabóky, Mértani nézlettan.

Természettan, hetenkinti 3 órában. A testek közös tulajdonságai, halmazállapot; hőtan; delejesség; villanyosság. Tankönyv: Pisko, Természettan.

Rajz, hetenkinti 4 órában. Bóglér-féle rajzfüzetek, 7. 8. 9. füzetek.

Tornaszat, hetenkinti 2 órában. Egyszerű és összetett szabad- és rendgyakorlat, Jäger botgyakorlatai; tám-, függés- és lengés-gyakorlatok.

Második A. és B. osztály.

Hittan, hetenkinti 2 órában. A ker. kath. egyház szertartásainak magyarázata. Tankönyv: A ker. kath. anyaszentegyház szokásai és szertartásai, kiadta a szt.-István-társulat.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Az alaktan teljes befejezése; fordítás. Tankönyv: Szepesi-Budavári, Latin alaktan. II. r.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Az alaktan befejezése; a szókötés és mondattan főbb pontjai. Tankönyv: Szvorényi J., Magyar nyelvtan. I. r. és olvasmányok.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. A nevek nemeinek tüzetes tárgyalása, a melléknevek s főnevek ejtegetése. Folytonos fordítások. Tankönyv: Ney Ferenc, Német nyelvtan.

Földrajz, hetenkinti 2 órában. Magyar-osztrák birodalom- és Európa többi országai. Tankönyv: Hauke-Környei, Egyetemes földirati tankönyv.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában. A négy alapművelet egész, közönséges és tizedes törtékben; rövidített színműveletek; aránylatok tana. Síkmértani idomok területe, hasonlósága, átalakítása; a körre vonatkozó nevezetesebb tantételek. Tankönyv: Lutter Nándor, Közönséges számtan. Szabóky-Mocnik, Mértani nézlettan. I. r.

Természettan, hetenkinti 2 órában. Az év téli szakában ásványtan, utóbb növénytan. Tankönyv: Pap János, A természetrajz elemei.

Rajz, hetenkinti 4 órában. Mértani rajz, heti 2 órán át, síkmértani idomok szerkesztése körzővel és vonalzóval. Szabadkézi rajz, szintén heti 2 órában, gyakorlás-ékitmények, emberi fejrészletek és fejek körrajzaiban. Tankönyv: Szemlér-féle füzetek.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Írás Greiner és Lövényi rendszere nyomán.

Testgyakorlat, hetenkinti 2 órában. Szabad-, rend- és eszközgyakorlatok.

Első. A. és B. osztály.

Hittan, hetenkinti 2 órában. Az apostoli hitvallás, az isten tiz s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv: Nagy-katekizmus.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Olvasás, igék, nevek, névmások, igehatározók, számnevek, előszócskák, a nevek nemeiről szóló szabályok, fordítás és írásbeli dolgozatok. Tankönyv: Szepesi J., Elemi latin nyelvtan.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Az egyes beszédrészek, az egyszerű, bővített, összevont és összetett mondatok; a rendes és rendhagyó névragozás, számnevek, névmások; elemzés, írásbeli gyakorlatok, szavalás. Tankönyv: Szvorényi József, Kisebb magyar nyelvtan és olvasókönyv.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Írás, olvasás; a névelő s a nevek nemciről. Tankönyv: Ney Ferenc, Német nyelvtan.

Földrajz, hetenkinti 2 órában. A mértani s természettani földrajz főbb pontjai, általános földrajzi fogalmak, a tengerek s földrészek leírása, általános népisme: Magyarhon földrajza. Tankönyv: Hauke-Környei, Egyetemes földirati tankönyv.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában. Számtan: a tizes számrendszer a négy művelet egész, közönséges és tizedes törtszámokkal; oszthatóság, kettős tétel, méterrendszer. Tankönyv: Lutter, közönséges számtan. Mértan: pont, vonalak, szögek; a három, négy és sokszögek szerkesztése s főbb tulajdonságaik. Tankönyv: Moenik-Szabóky, Nézlattan.

Természetráajz, hetenkinti 2 órában. Álattan. Tankönyv: Pap János, A természetrajz elemei.

Rajz, hetenkinti 4 órában. Egyenes vonalak és azokból összeállított különféle idomok; egyenes és görbe vonalokból összetett idomok tintával kihuzva.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Greiner és Lövényi módszere szerint.

Testgyakorlat, hetenkinti 2 órában. Szabadgyakorlatok, rendgyakorlatok, eszközgyakorlatok.

A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

Nyolcadik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztündíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Memorizációt, földrajz	Történelem	Memorizációt	Természettan	Bölcsészettan	Testgyakorlat	Magaviselet
Borbolly Mihály . . .	*	3	3	1	3	3	1	3	2	3	1	2
Eppinger Alfréd, héber	1	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Feimer Jakab . . .	*	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Führer Simon, héber . .	1	3	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2
5 Kirchner József . . .	1	3	3	3	2	2	3	2	2	3	1	2
Kövessy Ödön . . .	1	3	3	2	3	3	2	3	2	2	2	2
Kyri János . . .	1	2	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2
Lichtneckert József . .	*	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Oltványi Pál . . .	1	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2
10 Orsó Máttyás . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Pálfy Győző . . .	1	2	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2
Petrovics Vazul, g. kath.	1	3	3	3	2	3	2	2	3	2	—	2
Preyszler Kálmán . . .	1	3	3	3	3	1	1	2	2	2	3	2
Prinz Antal, héber . . .	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2
15 Schadek Ferenc . . .	2	2	2	1	1	3	1	2	1	3	1	2
Spitzer Mihály, héber . .	1	3	3	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Szilágyi Károly . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Szűcs József . . .	2	3	3	3	3	2	2	2	2	3	2	2
Tary József . . .	1	3	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2
20 Weitzenfeld Antal, héb.	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2
<i>Magántanuló:</i>												
Hoffer József . . .	2	3	—	2	1	3	1	1	2	3	—	—

Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s a y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsézet	Testgyakorlat	Magaviselet
Cibula István	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Cserép József	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2
Farkas Géza	2	2	2	1	3	2	3	2	3	2	2
Frank Nándor	1	3	2	3	3	2	3	3	1	4	2
5 Grünfeld Miksa, héb.	1	2	2	2	1	3	1	2	2	2	2
Haasz József, héb. . .	1	1	1	2	1	1	2	1	1	3	2
Ivankovics Nándor . . .	k	i	b	e	t	e	g	e	d	e	t
Kiss Imre	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Kleitsch János	2	3	2	2	2	2	1	1	3	2	2
10 Konstantin Euth., g. k. v.	3	3	3	3	1	3	3	3	3	—	2
Kornean Mihály	1	3	3	3	2	3	3	2	3	2	2
Mihályfi János	1	3	3	3	2	1	2	2	2	1	2
Mukits Simon	3	3	—	2	3	2	3	3	2	—	2
Popovics János, g. k. v.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
15 Sánta Pál	1	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2
Szivy József, ism. . . .	3	3	3	3	2	3	4	3	3	3	2
Trungel János	1	3	3	2	2	1	3	3	3	3	2
Tüski János	1	2	2	2	2	1	1	2	2	—	2
Városi Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
20 Weisz Ignác, héb. . . .	1	3	3	2	2	2	2	2	3	2	2
Weisz Sándor, héb. . .	1	3	3	2	1	1	2	1	2	2	2

Kimaradtak:

Igaz Kálmán.
Stanojlovics Urosz, g. k. v.

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Vegytan	Testgyakorlat	Magviselés
Babarczy Géza	2	3	3	3	3	2	3	2	3	2	2
Bittenbinder Miklós	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2
Büdő Nándor	2	3	3	1	3	3	3	2	2	3	2
Breitner Zsigmond, héb.	2	3	2	3	1	3	3	2	3	3	2
5 Fischer Jakab, héber	1	1	1	2	1	2	1	1	1	3	2
Gruics Mladén, g. k. v.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Hegedűs Dezső	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Hercl Manó, héber	1	1	1	1	1	2	2	1	1	4	2
Huszágh Nándor	1	2	2	2	1	1	2	2	1	3	2
10 Jónás Endre	1	3	3	2	3	2	3	2	2	3	2
Kiss Péter	3	2	3	3	3	3	3	2	3	—	2
Kondorossy Mikl., g. k. v.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2
Krieszhaber Adolf, héb.	1	4	2	1	1	2	2	1	3	3	2
Kürtösy Antal	1	3	2	3	3	2	3	2	2	3	2
15 Makay József	1	4	3	2	3	2	3	2	3	3	2
Mészáros Lajos	2	3	3	1	3	3	2	1	2	2	1
Paumann Árpád	2	4	4	3	3	3	3	3	3	2	2
Pollák Izsó, héber	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Pollák Jakab, héber	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2
20 Popovics János, g. k. v.	2	4	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Rósz Mátyás	2	3	3	2	2	2	3	2	3	3	2
Seidmann Ferenc, héb.	3	3	2	3	1	2	3	2	3	—	2
Spitzer Vilmos, héber	1	2	3	1	1	1	2	1	1	3	2
Stankovics Gerő, g. k. v.	2	4	3	3	3	3	3	3	3	2	2
25 Stockbauer Kálm., ism.	1	4	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Ströbl Béla	1	3	3	3	3	1	3	2	3	2	2
Ströbl Győző	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Szendrey Lajos	1	4	3	3	3	3	3	2	3	3	2
Tiepeniagu Pét., g. k. v.	1	4	2	2	2	3	3	2	2	—	2
30 Uzbasics Gáspár	4	4	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Vojnics István	1	2	—	1	2	1	2	1	2	—	2
Wolf Lipót, héber	2	2	3	2	1	3	3	2	2	1	2
Zuna Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1

Kimaradt: Szabó Lajos.

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r a y a k									
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természetrajz	Testgyakorlat	Magaviselet
Babarczy József . . .	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Boitner Gyula . . .	2	3	3	3	3	1	3	2	3	2
Chilkó Sándor . . .	1	3	2	2	3	1	3	1	2	2
Chmatalik Ede . . .	3	3	3	3	3	1	4	3	3	2
5 Czimer Károly . . .	3	4	3	3	3	2	3	3	3	2
Daubner Gyula . . .	3	4	4	4	3	2	4	4	4	3
Dickmann Adolf, héber	2	3	3	2	2	1	3	1	—	2
Draskovics Jenő . . .	3	4	4	4	3	4	4	3	1	2
Farkas Gyula . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
10 Fischer Ernő, héber .	2	2	2	2	1	1	2	1	3	2
Frankl Miksa, héb., ism.	1	2	1	3	1	1	2	2	3	2
Frekó Menyhért . . .	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2
Fuchs Jakab, héber, ism.	1	2	2	2	2	2	2	1	3	2
Georgievics István, g. k.	2	3	3	3	2	1	2	1	2	2
15 Gönczöl Sándor . . .	1	3	3	2	3	3	3	3	1	2
Herzog József . . .	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2
Holländer Mór, héber .	2	2	1	3	1	2	2	2	3	2
Jakabffy Pál . . .	2	2	1	1	1	1	3	2	3	2
Kálmán István . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
20 Kelemen Béla . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2
Kemény Béla . . .	1	3	3	2	1	2	3	2	3	2
Kiss István . . .	1	2	3	3	2	1	3	2	4	2
Kiss János . . .	1	3	2	3	2	2	3	3	2	2
Klein Alajos, héber .	1	1	1	1	1	1	1	1	—	2
25 Kleinwald Lajos, héber	3	3	4	4	3	2	3	3	3	2
Krsztonosics Jefta, g. k.	2	3	3	3	2	2	2	1	1	2
Krumenacker Ferenc .	2	3	2	3	1	2	2	3	2	2
Lengyel Lajos . . .	1	2	2	2	2	1	2	1	3	2
Muresán Sándor, g. k. .	2	4	3	3	2	2	3	3	2	2
30 Perisics Zoltán . . .	2	3	2	3	1	2	2	1	3	2
Pillich Gyula . . .	3	4	4	4	4	4	4	4	1	3
Reichlinger Ede, héber	2	2	3	2	2	1	2	2	3	2
Rittinger Antal . . .	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2
Russu Vince, g. k. . .	2	4	3	3	2	2	4	4	3	2
35 Schiller Frigy, héb., ism.	2	2	1	2	1	1	2	2	3	2
Schreiber Fülöp, héber	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Schönfeld Antal, héber	2	3	3	3	3	3	4	3	2	2
Taschler Endre . . .	2	3	3	1	3	1	2	1	2	2
Tökölyi Lajos . . .	1	3	3	2	3	2	3	1	2	2
40 Trajleszku János, g. k.	1	3	2	3	2	3	3	2	3	2
Weisz Vilmos, héb., ism.	2	3	3	3	2	2	3	2	3	2

Kimaradt: Fonyó István.

Negyedik osztály.

A tanuló neve és vallása, osztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r e k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Szám- és mértan	Természettan	Vegytan	Rajz	Testgyakorlat	Műgyűjcslet
Babarczy József . . .	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2
Bagary Kálmán . . .	1	2	1	2	1	2	2	2	3	3	2
Back Illés, héber	2	2	2	1	2	3	3	2	3	—	2
Balogh Károly . . .	2	3	3	1	1	2	1	1	1	3	2
5 Bauer József . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Benc Dezső, ism.	2	2	2	1	2	3	2	3	2	2	2
B.eber Miklós . . .	1	2	3	1	2	3	2	2	3	1	2
Binnenfeld Gyula, héber	1	3	3	1	2	2	2	2	3	2	2
Birta Mihály . . .	2	3	3	1	1	3	3	3	3	1	2
10 Bite Antal . . .	1	3	2	2	1	2	2	1	2	—	1
Breisach Béla . . .	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2
Bruch József . . .	3	3	3	1	2	3	3	2	1	—	2
Budor Sándor . . .	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2	2
Burger Zsigmond . . .	2	3	2	3	3	3	2	3	2	3	2
15 Csillag Szilárd . . .	3	3	4	2	3	3	3	3	3	4	3
Dassinger József . . .	3	4	4	1	4	3	4	4	4	1	2
Endrey Aladár . . .	3	4	4	3	3	4	3	3	3	4	3
Fekete Ignác, héber	2	2	3	1	1	2	3	3	4	3	2
Fóhsz György . . .	1	3	3	2	3	3	3	3	2	1	2
20 Fritz János . . .	1	3	3	1	2	2	3	3	3	—	2
Gál István . . .	1	3	3	2	2	3	1	2	2	2	2
Harsányi János, ism.	2	3	3	1	2	3	3	3	2	—	2
Hegedűs Ferenc . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Hegedűs István . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	4	2	2
25 Herczogh Ferenc . . .	1	3	2	1	1	2	2	2	3	1	2
Horovitz Sándor, héber	1	2	2	1	2	2	3	3	3	2	2
Iritz Mór, héber . . .	1	2	2	1	2	2	2	2	3	2	2
Juhász Gusztáv . . .	1	3	2	2	2	3	2	3	1	1	2
Juhász Károly . . .	1	2	1	2	1	3	2	2	2	1	2
30 Kain Sándor . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Katzky Béla, héber . . .	2	3	3	2	3	3	3	3	2	1	2
Kaufmann Izsó, héber	1	3	3	1	2	2	2	2	3	2	2
Kehrer Károly . . .	1	3	3	2	1	3	2	2	3	—	2
Kindl János . . .	1	3	3	1	2	3	3	3	3	2	2
35 Kirchner József . . .	1	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1
Kóka Sándor . . .	1	2	2	1	1	2	2	2	1	2	2
Kopasz Lajos . . .	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2	2
Korda János . . .	3	*	3	3	3	4	2	3	3	—	3
Köszeghi József . . .	1	1	1	1	1	2	1	1	3	3	2
40 Kövessy Ödön . . .	1	2	2	1	2	3	3	2	3	2	2
Krpalek Lajos . . .	1	3	2	2	1	2	2	2	3	2	2
Kunitzer Sándor, héber	1	2	3	1	1	2	2	1	3	3	2
Kutassy József . . .	1	3	3	1	2	3	3	2	3	3	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Szám- és mértan	Természettan	Vegytan	Rajz	Testgyakorlat	Magaviselet
Leitner Elek	1	3	2	2	2	2	1	1	3	2	2
45 Lévay József, héber	1	2	2	1	2	3	3	3	3	4	2
Lippay Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Makovicska Ottó	3	3	3	1	2	3	2	3	3	2	2
Matók Ferenc	1	2	1	1	1	2	3	2	1	1	2
Mácska Lajos	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2
50 Mészáros Zoltán	3	3	2	3	3	3	3	3	2	3	2
Mihályfi Ferenc	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Mohaupt Gyula	2	3	3	1	1	3	2	2	4	3	2
Nagy István	1	3	2	2	2	2	2	2	3	1	2
Neuwerth Miklós	3	3	3	1	2	2	3	3	3	2	2
55 Okruczky István	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2
Oppelez Lajos	1	3	3	1	3	3	2	3	3	3	2
Opreán István, g. k. v.	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Pap Zoltán	1	3	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Pility Milos, g. k. v.	2	2	3	1	2	1	2	2	3	2	2
60 Povolny János	1	2	2	1	2	2	2	2	3	—	1
Prachthäuser Miklós	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	2
Reiner Gyula, héber	1	2	3	1	2	3	2	2	3	3	2
Rózsa Antal	2	4	2	2	1	3	3	3	3	2	2
Schlesinger János, héb.	1	3	2	1	2	3	1	1	3	3	2
65 Schneider Péter	2	2	3	1	2	2	2	2	1	3	2
Schwarz Emánuel, héb.	1	2	2	1	2	2	2	2	3	3	2
Spitz Bernát, héber	1	1	1	1	1	2	2	2	3	3	2
Stein Adolf, héber	1	1	1	1	1	1	2	2	3	2	2
Terhes Zoltán	1	3	2	2	2	3	2	2	3	2	2
70 Trischák Ödön, öszt.	1	1	2	1	1	2	2	1	1	2	1
Türk Marcell, héber	1	3	3	1	3	3	2	3	3	—	2
Ungár Simon, héber	1	2	3	1	2	3	2	2	3	3	2
Visky István	2	3	4	2	3	3	2	2	3	3	3
Weber Ferenc	1	2	2	1	2	2	2	1	3	2	2
75 Weiner Márton, héber	1	3	3	1	3	2	3	1	3	3	2
Wujts János, g. k. v.	1	2	1	1	1	1	1	1	3	—	1
Zillich Péter	2	3	2	1	1	2	3	3	2	1	2
Zwirn Albert, héber	1	2	2	1	1	2	3	2	4	2	2

Kimaradtak :

Arleth Ödön.

Charváth László.

Schwarz Géza, héber.

Harmadik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s a y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Szám- és mértan	Természettan	Rajz	Testgyakorlat	Magaviselet
Agócsi Ödön	1	3	2	3	3	2	3	3	3	3	2
Apró János	1	3	3	3	3	2	2	3	3	1	2
Bernstein Salamon, héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	1
Brill Richard, héb. . .	3	2	3	1	1	2	3	3	3	1	2
5 Császár István	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1
Csorvay Emil	1	4	3	4	2	3	3	2	4	3	2
Czinner Sánd. héb. ism.	2	3	3	3	2	1	3	3	3	1	2
Feuer Adolf, héb. . . .	1	2	2	2	3	2	1	3	3	3	2
Fischer Antal, héb. . .	2	3	2	1	3	2	2	2	2	3	2
10 Gera János	3	4	4	3	3	3	4	4	3	2	2
Glücksthal Samu, héb.	2	2	2	1	2	1	1	2	3	2	1
Görgey Gusztáv, ág. hv.	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2	1
Grifatong Jakab	1	3	2	2	2	3	3	3	2	1	2
Grünstein Mór, héb. . .	1	2	3	1	3	3	3	3	3	—	2
15 Jozsefert Mátyás, héb.	3	3	1	1	3	3	3	3	2	1	2
Halhegyi György	3	3	1	3	3	3	3	3	1	—	2
Hubert Dávid, héb. . . .	1	2	2	1	2	2	2	3	4	2	2
Hügel Antal	3	3	2	3	3	3	3	3	1	1	2
Jäger Sebestyén	2	3	2	1	3	2	2	1	1	2	2
20 Junker János	1	3	2	3	3	1	3	2	3	2	2
Kaszta Péter	2	3	1	3	1	2	3	3	3	—	2
Kiss István	v i z s g á l a t o t n e m t e t t .										
Kotlár István	1	3	3	3	2	3	3	2	3	—	2
Kónya András	1	2	1	3	3	1	3	3	3	2	2
25 Kónya János, id. . . .	2	3	1	3	3	2	3	2	2	2	2
Kónya János, ifj. . . .	1	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Kőszeghy Sándor	1	1	1	2	1	1	3	2	3	—	2
Krausz Ignác, héb. . . .	3	3	3	3	2	3	3	2	4	3	2
Kunitzer Samu, héb. . .	1	1	1	1	1	1	2	2	1	3	1
30 Kurucz Gyula	2	3	3	2	1	2	3	1	3	3	2
Langer Benő, héb. . . .	1	1	1	1	1	2	1	1	2	3	2
Laub János	1	3	1	1	3	2	3	1	3	1	2
Lévay Lajos, héb. . . .	2	3	3	2	3	2	3	2	3	—	2
Lusztig Manó, héb. . . .	3	3	2	3	3	2	3	2	4	3	2
35 Mayer Béla	1	3	3	2	2	3	3	2	2	2	1
Mayer Károly	1	1	2	1	2	2	3	2	3	2	2
Merz Lajos	3	3	4	2	2	4	4	3	3	2	2
Mihajlovics Gy. g. k. v.	2	3	2	3	3	3	3	2	3	3	1
Mondschein Samu, héb.	1	1	1	1	3	3	1	2	3	2	2
40 Onitü Virgil, g. k. v.	1	1	2	1	2	2	3	2	2	3	2
Pap Károly	1	1	1	1	1	1	2	1	3	2	2
Pálfy Dezső	1	3	3	1	3	2	3	2	1	2	2
Párniczky Ákos	1	3	1	2	2	2	3	3	3	3	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Szám- és mértan	Természettan	Rajz	Testgyakorlat	Magaviselet
45 Párniczky Géza	1	3	1	2	2	1	2	2	4	3	2
Pelikán Ede	2	3	3	2	3	3	2	3	2	3	2
Petz Dezső	2	3	3	3	2	3	2	3	2	3	2
Pillich Imre	3	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Pillich József	2	3	3	2	3	2	3	2	3	1	2
Pintér Pál	1	3	2	2	2	3	3	2	3	3	2
50 Pollák Aladár, héb.	2	3	1	2	3	3	3	2	3	3	2
Pollák József, héb.	2	3	1	2	3	3	3	2	2	3	2
Potyondy Imre	2	4	3	3	4	3	4	4	3	2	2
Prinz Ignác, héb.	2	3	3	2	2	2	3	2	3	1	2
Regdon Károly	2	2	1	2	2	2	2	1	3	3	2
55 Rex Izidor, héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Ronkovich Gyula	2	3	3	3	3	2	3	1	2	2	2
Roth Károly, héb.	1	1	1	1	2	1	3	2	3	3	2
Rózsa István	1	3	2	3	3	2	3	3	3	1	2
Schäffer Henrik, héb.	2	2	2	1	2	3	3	2	2	2	2
60 Spitzer Ede, héb.	2	3	2	1	3	2	3	3	3	3	2
Steigenberger József, héb.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	3	2
Steinitz Jakab, héb.	2	3	2	1	3	1	3	2	1	2	2
Szabó Imre	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Szegheő Gyula	1	3	1	1	2	2	3	2	3	2	1
65 Szobotka Henrik, héb.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	3	2
Szőke Ferenc	3	3	1	3	2	3	3	3	4	2	2
Tannenbaum Samu, héb.	2	3	2	1	2	2	2	3	1	2	2
Tóth András	1	4	3	3	4	3	4	3	3	1	2
Tóth Gyula	2	4	3	2	3	2	2	1	3	2	2
70 Tóth Kálmán	3	1	1	1	2	2	4	3	3	2	2
Tóth Lajos	2	4	4	3	3	4	3	4	3	2	2
Urbán Mihály	2	3	2	2	3	3	3	3	3	1	2
Vály Géza	v	1	zs	gá	la	tot	ne	m	te	tt.	
Várakozó Ferenc	1	3	3	3	3	3	4	3	3	2	2
75 Vityé János	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2
Weisz Antal, héb.	1	2	2	1	2	1	1	3	3	—	1
Weisz Ignác, héb.	1	3	2	1	3	3	3	3	3	3	2
Weisz Imre, héb.	1	2	2	1	1	2	3	2	2	—	2
Weisz Gerzon, héb.	1	1	1	1	2	2	3	2	3	3	2
80 Werschitz Vilmos, héb.	1	3	1	1	1	1		1	3	2	2
Wertheim József	1	2	1	1	1	1	2	1	3	2	2
Wotticzky Zsigm. héb.	2	3	1	2	2	3	3	3	4	3	2
Zarkavölgyi Andor	1	2	1	2	1	1	3	1	2	—	2

Kimaradtak:

Alexandreszku Győző,
g. k. v.
Baum János.

Grósz Dezső, héb.
Herzl István, héb.
Kalenda János, ág. hv.

Kibling Béla.
Kókay Rudolf.
Moró János.

Második B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természetrejz	Rajz	Testgyakorlat	Szépíró	Magviselő
Baasch Ferdinand . . .	1	3	3	2	2	3	3	1	2	1	2
Bajazet Zsigmond . . .	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2	2
Begov Dezső	3	4	3	2	3	3	3	3	2	2	2
Bernstein Izidor, héber	1	1	1	1	1	1	1	4	2	2	1
5 Biking Rókus	1	2	2	2	1	3	1	3	2	3	2
Biró Ferenc	1	2	2	3	2	3	2	3	2	1	2
Braun Mór, héber . . .	1	3	2	1	2	3	3	3	2	3	2
Cserzi Mihály	2	3	3	3	3	3	2	3	2	2	2
Eichner Árpád, héber .	3	3	3	1	3	3	3	4	2	3	2
10 Frankl Ignác, héber .	3	2	2	1	1	3	2	3	1	1	2
Gáspár Izidor, héber .	3	4	4	4	4	4	3	3	3	4	2
Glück Miksa, héb., ism.	1	2	2	1	1	2	3	3	2	3	2
Götz Jakab	1	2	2	1	1	2	3	2	—	2	2
Hegedűs Béla	1	2	2	2	1	3	2	2	1	2	2
15 Huszár Sándor	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1
Jablonovics Ede, g. k. v.	2	2	2	2	3	1	2	2	1	2	2
Janker Lajos	1	2	2	3	2	3	2	3	2	1	2
Junker János, ism. . . .	1	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2
Katrein Miklós	3	3	3	1	2	3	3	4	2	2	2
20 Keiler Gusztáv	2	4	4	3	4	4	3	3	2	2	2
Kelemen András	1	3	2	2	2	3	2	3	2	3	2
Keller János	2	4	3	3	3	4	3	3	2	2	2
Kiss István	2	3	2	2	3	3	3	2	2	3	2
Kiss Sándor	1	1	1	1	1	2	2	2	1	2	1
25 Klein Lajos, héber . . .	2	2	3	1	3	3	3	2	1	2	2
Koch Dániel, héb., ism.	2	3	2	1	3	3	3	2	2	3	2
Kószó István	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	2
Kosztka Lajos	2	4	3	1	3	4	2	3	3	3	2
Kurth Miklós	3	3	3	1	3	3	3	2	2	3	2
30 Lemle János	1	2	2	1	2	2	1	3	1	2	2
Lévay Ferenc, héber . . .	3	3	2	3	2	3	3	3	2	4	2
Lind Leonard	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Lipovszky Sándor	2	3	3	3	3	3	3	4	2	3	2
Mijin Vazul, g. k. v. . . .	3	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2
35 Mondschein Samu, héb.	1	3	2	1	2	2	1	—	3	2	2
Murka István	3	3	4	3	3	4	3	3	2	3	3
Pity Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Reiter János	2	3	3	1	3	3	3	2	2	3	2
Reitzer Manó, héber . . .	2	3	3	2	3	3	1	3	1	3	2
40 Rosenberg Vilmos, héb.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	2
Rózsa Szylvesztér	1	3	2	3	2	3	2	1	—	2	2
Schlesinger Gy. héb. ism.	3	2	2	1	3	3	3	3	4	3	2
Schreier József, héber . .	1	1	1	1	1	3	1	3	1	1	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r o g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettan	Rajz	Szépíráás	Testgyakorlat	Magaviselet
Singer Dávid, héber	1	2	2	2	2	3	3	4	1	3	2
45 Stanulovics Sz. g. k. v.	2	3	2	2	3	3	3	1	1	1	2
Steuer Ferenc	1	1	2	1	2	1	1	3	1	3	1
Steinitz Henr. héb. ism.	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3	2
Stojadinovics V. g. k. v.	1	2	3	2	2	2	3	1	2	2	2
Styrum Márk, héber	2	4	3	2	2	3	4	1	1	2	2
50 Sziráky Gyula	1	3	2	3	2	3	3	3	2	2	2
Tápai János	2	4	3	3	2	4	3	3	—	2	2
Tari Sándor	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	2
Teichmann Ferdinand	2	3	3	3	2	3	3	1	1	2	2
Tripolszky László	1	3	2	2	2	3	1	3	2	2	2
55 Weihold István	2	3	2	2	3	3	3	2	2	1	2

Kimaradtak :

Brasch Dániel, héber.
Bruckner József, héber.
Boschán Albert, héber.
Zvér József.

Tanintézetet változtatott :

Lemberger Arnold, héber.

Hibaigazítás. Az előző oldalon a fejben a szépíráás és testgyakorlat föl van cserélve.

Második A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettan	Rajz	Szépíró	Testgyakorlat	Magaviselet
Ábrahám István . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Becsei István	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2	2
Benák Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Besser József	2	2	1	1	2	2	2	1	1	2	2
5 Bodvay Károly, helv. v.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	—	2
Bozsó Lajos	1	3	2	2	2	3	2	3	1	3	2
Brunner István	1	3	2	3	3	3	2	2	1	2	2
Buding Ede	1	3	1	1	2	3	2	2	1	1	2
Cherrier Vilmos	2	3	3	1	3	3	3	4	2	2	2
10 Csikós József	1	3	1	3	3	3	2	3	2	1	2
Dobos Béla	1	3	1	2	3	3	2	3	2	2	2
Eperjesi Béla	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2
Fischbach Simon, héb.	2	3	2	3	3	3	3	4	2	3	2
Fraunhoffer Lajos . . .	2	3	3	2	2	3	2	3	2	2	2
15 Freyburger Benjámín .	1	3	1	2	3	3	2	3	2	2	2
Gácsér Mihály	1	3	2	3	4	4	4	2	1	—	2
Geisz Péter	1	2	1	1	2	3	1	3	2	2	2
Gensingér Antal	2	3	3	1	3	3	3	2	2	2	2
Glücksthal Ferenc, héb.	3	3	2	1	2	3	2	3	2	3	2
20 Grünblatt Sámuel, héb.	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2
Gunzer József, ism. . .	2	3	3	2	3	3	2	1	1	3	2
Hajós József	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Hegedűs Mihály	1	2	1	2	3	3	3	3	2	2	2
Kafka János	2	4	3	3	4	4	4	3	1	2	2
25 Kalmár Ferenc	1	3	1	2	2	3	2	3	1	—	2
Kasza József	1	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2
Kelemen Dezső	1	2	3	1	2	2	2	2	1	3	2
Kenedics Kálmán	2	4	4	3	4	4	4	3	3	—	2
Klebovics László	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
30 Knoblauch Virgil . . .	1	3	2	1	2	3	2	3	1	2	2
Lefkovic Áron, héber	1	1	1	1	1	2	1	3	1	2	2
Lemle Lajos	1	3	3	1	1	2	1	2	1	2	1
Lippay Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Madár Imre	2	3	3	2	3	3	2	3	1	—	2
35 Márton József	3	4	3	3	4	4	4	2	2	1	2
Meisels Lajos	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1	2
Pajdák Emil, g. k. v.	3	3	3	2	3	3	2	3	1	2	2
Pick Rudolf, héber . . .	2	1	1	2	1	2	1	3	1	1	2
Pozojevics István	2	4	3	2	3	4	3	3	1	2	2
40 Prinz Károly, héber . .	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Putnok Imre	3	3	4	3	3	4	3	3	2	3	2
Remes András	1	2	1	1	2	2	2	3	1	3	2
Rennich Ferenc	1	3	3	1	3	3	3	3	1	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r e s y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettud.	Rajz	Szépíráás	Testgyakorlat	Magaviselet
Retzler János	2	3	3	2	4	4	4	2	1	3	2
45 Ronkovies István . . .	3	4	3	3	3	4	3	3	2	3	2
Schutz Antal	3	4	3	3	4	4	4	3	3	2	2
Somogyi István	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2
Szeles Mihály	1	3	3	2	3	3	3	3	2	2	2
Tombác János	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2
50 Untereiner János . . .	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	2
Varga András	1	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2
Vég Ferenc, ism. . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2
Waldner Dávid, héber	2	3	2	2	3	3	3	3	1	3	2
Waldner József, héber	3	1	1	2	2	2	2	3	2	2	2
55 Weimann Rudolf, héb.	2	3	2	1	3	3	3	4	1	3	2
Wilheim Salamon, héb.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Zirkelbach Imre . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

Kimaradtak:

Charvat Antal.
Schwarz Ferenc.
Tengelyi Lajos.
Tóth Béla.
Tóth József.

Első B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettud.	Rajz	Szépíró	Testgyakorlat	Magaviselet
Arnold József	1	3	3	2	1	3	2	3	2	3	2
Babarczy János	1	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2
Bagáry László	1	2	3	2	1	3	3	3	2	2	2
Bak Ferenc	3	4	4	4	3	4	4	4	3	4	2
5 Balogh Gyula	1	3	3	2	3	3	2	3	3	2	2
Balogh János	1	2	2	1	2	3	2	3	2	2	2
Balthezán Mihály, g.k.v.	1	3	3	2	3	2	2	3	2	2	2
Béres Albert	1	3	3	2	2	3	1	4	3	2	2
Bieber János	3	2	3	1	3	3	2	1	2	3	2
10 Börcsök Ádám	1	3	2	1	2	3	2	1	2	2	2
Börcsök Lajos	1	3	3	2	2	3	2	1	2	2	2
Brunner Péter	3	3	3	2	4	3	3	2	2	3	2
Buzáth István	2	4	4	3	4	4	4	4	4	3	2
Czirok József	2	3	3	1	2	2	1	2	2	1	2
15 Czioner Gyula, héber .	3	3	3	1	2	2	3	3	2	1	2
Csanády Ferenc	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	2
Deák Ferenc, hely. v.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Dutschák József	2	3	3	2	3	3	1	3	3	3	2
Ehling Károly	1	2	2	1	1	2	1	2	2	2	2
20 Faragó Pál	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Fertigh János	2	3	3	1	3	2	3	3	3	3	2
Gróf Árpád	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Gróf István	3	3	3	2	3	3	3	4	4	3	2
Gróf Sándor	3	4	3	3	3	3	3	3	3	2	2
25 Heim László	2	2	2	1	2	2	3	1	1	1	2
Heszterényi Lajos	2	2	3	2	3	2	3	3	3	3	2
Holecska Ákos	2	2	2	1	3	3	3	3	2	2	2
Izer Vilmos	2	4	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Jahrausz Andr., ág. v.	3	3	3	1	2	3	3	3	2	3	2
30 Jakabfy Lajos	1	2	1	1	3	2	1	3	2	2	2
Janáky István	1	3	3	2	3	3	3	—	2	2	2
Janiki Miklós	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	2
Jászay Gyula, ism.	1	3	3	2	2	3	3	1	2	1	2
Jeszkinszky Ödön	2	4	4	2	3	3	4	3	3	3	2
35 Judith Sándor	1	3	2	1	2	3	2	1	2	3	2
Junker József	2	3	3	1	3	3	2	3	2	2	2
Kelemen Mihály	1	2	2	1	2	2	1	2	2	3	2
Keller Henrik	3	4	4	3	4	4	3	4	4	3	2
Kirscht József, héber .	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2
40 Klein József, héber . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Knöbl Jakab	1	2	2	1	2	1	1	3	2	2	2
Kocsis Ferenc	3	4	3	2	4	3	3	3	3	3	2
Kohn Arnold, héber . . .	2	3	3	1	3	3	3	3	2	3	2

A tanuló neve és vallása, őszföldi vagy ismétlődő-e?	T a n t á r g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettudomány	Rajz	Szépíró	Testgyakorlat	Magaviselet
Tengelyi Nándor . . .	1	3	3	2	1	3	2	3	3	2	2
90 Tóth Ferenc	1	3	2	1	2	3	2	2	2	2	2
Tóth Károly	1	3	3	3	2	2	2	3	2	2	2
Tóth Miklós	1	3	3	1	2	2	3	2	2	1	2
Török János	1	2	2	1	3	3	1	3	2	2	2
Várady József, ism. . .	1	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2
95 Vékes Ferenc	1	3	3	3	2	3	1	3	3	2	2
Wagner Nándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Weisz Zsigmond, héber	2	2	2	2	3	2	1	4	3	3	2
Wenner Miklós	2	3	3	2	3	3	2	3	2	3	2
Wöber György	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	1
100 Wöber Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Zombory Albert	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Zombory Lukács	2	3	3	2	3	3	2	3	2	3	2
Zerkovitz Samu, héber	1	3	3	2	3	3	3	—	2	2	2

Kimaradtak :

Freund Béla, héber.
Gombosi Ferenc, ism.
Nagy Gyula.
Pekl János.

Első A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r o r y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természetrajz	Rajz	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet
Aigner Dezső	2	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2
Baitz Ferenc	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2
Balogh Lajos	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Bárkányi Béla	3	4	4	4	3	4	3	4	3	4	2
5 Becsei József	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Berger Ödön, héber	3	3	3	3	3	3	3	4	2	—	2
Bieber Ferenc	2	3	3	2	3	3	3	3	2	4	2
Blüh Sándor, héb.	3	4	4	3	3	4	3	4	3	3	2
Brátán János	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
10 Bubna Miksa	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2	2
Bures József	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	2
Czinner Antal ism. héb.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Danner Mihály	2	4	4	4	3	4	3	3	3	3	2
Daubner József	2	2	2	2	3	3	2	4	2	3	2
15 Dittrich János	1	3	3	2	3	3	3	2	1	—	2
Doktor János	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Dörner Ferenc	1	2	3	2	3	3	3	4	2	3	2
Ekker József	1	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2
Fahn Mór, héber	2	2	2	2	1	2	2	4	1	2	2
20 Farkas István	2	3	3	2	1	3	2	3	2	2	2
Fuchs Ignác héber	3	3	3	3	2	3	3	3	2	1	2
Füredy Mihály	1	2	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Gettmann Adolf	1	3	3	2	3	3	3	3	2	2	2
Glauz Rezső	1	2	2	2	3	3	3	1	2	3	2
25 Grosz Antal	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Grünfeld Herman, héb.	3	4	4	4	3	3	3	4	3	3	2
Grünfeld Kálmán, héb.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Grünstein Arnold, héb.	2	2	2	2	2	3	3	3	2	3	2
Győry Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	1
30 Hám Antal	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Hemmen János	1	2	1	1	1	1	1	3	1	2	1
Hoffmann Adolf, héber	3	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2
Horváth Ferenc	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Hunyady László	1	2	3	3	3	3	3	4	3	3	2
35 Kálló János	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Kamp János	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2
Karcsay Aladár	1	2	1	1	1	3	1	3	2	3	1
Kendrusz Pál	2	4	4	4	3	3	3	3	3	2	2
Kiss György	1	2	2	2	2	3	2	3	2	1	1
40 Kiss Gyula	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2
Kocsis József	1	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2
Kohn Géza, héber	1	1	1	1	1	2	1	3	3	—	2
Kohn Ignác, héber	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természettan	Rajz	Szépíró	Testgyakorlat	Magaviselet
Komáromy Ede . . .	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2
45 Kónya József . . .	2	3	3	2	3	3	2	1	2	2	2
Kopfinann Ágoston . .	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	2
Kosztka Jenő . . .	1	1	1	2	2	2	1	3	2	3	1
Kovács János . . .	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
Kovács Pál . . .	2	2	3	2	3	3	2	3	2	2	2
50 Krausz Péter . . .	1	2	2	1	2	1	1	3	1	2	2
Kulisics István . . .	1	3	3	2	3	3	2	3	2	1	2
Letzter Miksa, héber .	3	4	4	4	3	4	3	4	3	3	2
Linnert József . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Löwinger Lajos, héber.	3	3	3	3	3	3	3	4	2	2	2
55 Löw Henrik, héber . .	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1
Ludvig József . . .	1	3	3	1	3	3	3	2	3	3	2
Magyar Ferenc . . .	1	2	3	3	1	3	1	2	2	2	2
Mészáros István . . .	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Nagy Ferenc, helv. v.	1	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2
60 Nagy József . . .	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2
Pajdák Feodor g. k. v.	3	vi	zs	gá	la	tot	ne	m	te	tt.	2
Péter Bálint . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Pörtl Boldizsár . . .	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2	2
Ransburg Samu, héber	1	3	2	1	1	3	2	3	2	—	2
65 Reitzer Zsigmond, héb.	3	3	3	1	2	3	3	3	2	2	2
Ifj. Rónay János . . .	1	1	1	1	1	1	2	3	1	2	1
Rosenberg Adolf héber	3	2	2	1	1	2	2	3	1	2	2
Sághy Zsigmond . . .	2	3	3	3	1	3	2	3	2	2	2
Schannen Mátyás . . .	2	3	3	1	1	2	3	3	1	2	2
70 Schulhof Hugó, héber .	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Schwarz Mózses, héber	2	3	3	2	1	3	3	3	2	2	2
Schwarz S. ism. héber	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2
Silberer Lipót, héber .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Silberer Sándor, héber	3	2	1	1	2	3	3	3	2	2	2
75 Simon Károly, ág. v. .	1	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Steingassner István . .	3	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2
Steinitz Tóbiás, héber .	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	1
Stern Béla, héber . . .	2	3	3	2	2	2	1	3	1	3	2
Szekerke Gyula, ism. . .	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2
80 Szeszemszky Béla . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Szórfy Géza, ism. . . .	2	3	3	2	3	3	3	1	3	1	2
Tamás József, g. k. v.	2	2	1	1	1	1	1	3	2	1	1
Tannenbaum L., héber	3	2	3	2	3	3	3	3	2	3	2
Tárnóczy Kont, ág. v.	1	2	1	3	3	3	3	3	2	3	2
85 Tary Ferenc	1	2	2	2	1	2	1	3	2	2	2
Tusch Miklós	2	2	2	2	3	3	2	3	2	1	2
Uj Béla	3	4	4	3	3	4	3	3	3	2	2
Várady P. ism., helv. v.	1	3	3	3	3	3	3	2	3	3	2

A tanuló neve és vallása, ősztdndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Szám- és mértan	Természetrajz	Rejz	Szépírás	Testgyakorlat	Magaviselet
Vass Géza	1	2	1	2	1	3	1	2	2	2	2
90 Wagner Mátyás	1	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2
Wassermann Manó, héb.	2	1	1	1	1	3	3	2	1	1	2
Weiland Péter	1	4	4	3	3	3	4	3	2	2	2
Weisz Mátyás, ism.	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1
Wetzler János	1	2	1	1	2	3	3	3	2	—	2
95 Wihelm József, ism.	2	4	4	3	3	4	4	3	1	3	2
Wrabecz Albert, ism.	2	3	3	3	3	3	2	2	3	1	2

Kimaradtak:

Boros László. Budur Lázár. Dékány István. Dobó János. Galitzer Lajos, héber. Gera Antal. Hahn Simon, héber.	Kiss János. Korény Jakab. Möszmer Dezső. Schwarcz Lajos, héber. Vékes Endre, ism. Vregovics S., g. k. v. Weszely János.
---	---

B) A nem kötelezett tantárgyakban.

I. A francia nyelvből.

V. osztály.		Erdem- jegy			Erdem- jegy
	Babarczy József	3	20	Fischer Antal	3
	Boitner Gyula	2		Josefert Mátyás	3
	Daubner Gyula	3		Langer Benő	1
	Fischer Ernő	2		Mondschein Samu	2
5	Kelemen Béla	2		Pollák Aladár	3
	Krsztonosics Jefta	3	25	Roth Károly	2
	Perisics Zoltán	2		Schäffer Henrik	2
	Reichlinger Gyula	3		Weisz Ignác	2
	Schiller Mór	2		Weisz Gerzon	1
10	Weisz Vilmos	3		Werschitzky Vilmos	2
	IV. osztály.		30	Wertheim József	2
	Back Illés	1		Wottitzky Zsigmond	2
	Kutassy József	2		II. osztály.	
	Lippay Lajos	1		Bernstein Izidor	1
	Okruetzky István	2		Mondschein Samu	3
15	Povolny János	2		Pick Adolf	2
	Trischák Ödön	1	35	Rosenberg Vilmos	3
	III. osztály.			I. osztály.	
	Bernstein Salamon	1		Danner Mihály	3
	Czinner Sándor	3		Kohn Géza	3
	Glücksthal Samu	1		Kovács István	3
				Weisz Zsigmond	3

A francia nyelv hetenkinti 2 órában adatott elő. Tankönyv : Magyar-francia nyelvtan. Dr. Otto Emil után Rayé Lajos.

Tandíjt fizetett 21, díjmentesen tanult 18 ifjú. Évi tandíj 10 frt.

II. A gyorsírásból.

VIII. osztály.		Erdem- jegy			Erdem- jegy
	Kövessy Ödön	2		Klein Alajos	2
	Pálffy Győző	1	15	Krsztonosics Jefta	1
	VI. osztály.			Krumenacker Ferenc	2
	Jónás Endre	2		Reichlinger Ede	2
	Kriszhaber Adolf	1		Tökölyi Lajos	1
	V. osztály.			IV. osztály.	
5	Babarczy József	1		Babarczy József	2
	Boitner Gyula	1	20	Endrey Aladár	5
	Dickmann Adolf	2		Hegedűs István	3
	Frekó Menyhért	2		Horovitz Sándor	1
	Herczog József	2		Kirchner József	1
10	Kálmán István	3		Kövessy Ödön	3
	Kelemen Béla	1	25	Kunitzer Sándor	2
	Kemény Béla	2		Lévay József	2
	Kiss János	1		Lippay Lajos	1
				Matók Ferenc	2

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Pap Zoltán	1	Grünstein Mór	2
30 Reiner Gyula	2	Rotler István	3
Schwarz Emánuel	2	Langer Benő	2
Schlesinger János	2	40 Lusztig Manó	2
Schreiber Fülöp	1	Pelikán Ede	1
III. osztály.			
Bernstein Salamon	2	Roth Károly	1
35 Feuer Adolf	1	Tóth András	3
Glücksthal Samu	1	Versitz Viimos	2
		45 Weisz Gerzon	2
		Weisz Ignác	2

A gyorsírás a Gabelsberger-Markovics-féle rendszerben adatott elő hetenkint 2 órában.

Tandíjt fizetett 23 ifjú, ingyenes oktatásban részesült 23. Egész évi tandíj 5 frt.

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Szám	Előmenetel	Magaviselet
1	jeles	jó
2	jó	szabályszerű
3	elégséges	rossz
4	elégtelen	---

Rövidítések jelentménye.

g. k. v. = görög keleti vallású; — ág. v. = ágostai vallású; —
 helv. v. = helvét vallású; — ism. = ismétlő; — öszt. = ösztöndíjas.
 A *-gal jelzettek az illető tantárgyakból vizsgálatot nem tettek. Amely
 név után vallás jelezve nincs, római katolikus értendő. A görög nyelv
 és tornászati rovatában — = fölmentetett.

STATISZTIKAI KIMUTATÁSOK.

A) A tanulók általános áttekintése.

I	II. A tanulók száma			III. Vallásuk						IV. Nyelvi viszonyaik (Minő nyelveken beszélnek?)							V. Szüleik polgári állása					VI. Előmenetelők				
	beiratott	elhalt	elmaradt	róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ágostai h.	helv. h.	móz. vall.	magyar	magy.-német	magy.-szerb	magy.-román	magy.-német-szerb	magy.-német-román	magy.-német-francia	magy.-német-tót	magy.-német-szerb-francia	magy.-német-szerb-román	értelmiség	önálló östermelők, (földbirtokos, bérlő)	önálló kereskedők, iparosok	magán tisztviselők	Személyes szolgáltatások, munkások	haladók	ismétlők
I. A.	110	—	14	64	—	2	2	2	26	72	22	1	1	1	—	—	—	—	—	20	28	45	8	9	101	9
I. B.	109	—	4	89	—	1	1	1	13	56	48	—	—	1	—	—	—	—	—	18	48	33	2	8	100	9
II. A.	62	—	5	44	—	1	—	1	11	34	21	1	—	—	—	—	1	—	—	13	13	23	2	11	60	2
II. B.	60	—	5	33	—	5	—	—	17	14	36	2	—	3	—	—	—	—	—	16	12	29	—	3	53	7
III.	91	—	8	48	—	2	1	—	32	31	46	—	—	—	2	3	1	—	—	35	14	37	4	1	88	3
IV.	81	—	3	56	—	3	—	—	18	33	37	1	1	1	3	1	—	—	1	24	19	26	10	2	79	2
V.	42	—	1	24	—	5	—	—	12	11	19	—	—	6	4	1	—	—	—	20	6	16	—	—	38	4
VI.	34	—	1	19	—	5	—	—	9	11	11	—	—	3	2	3	1	1	1	11	13	10	—	—	33	1
VII.	23	—	2	14	—	3	—	—	4	11	6	3	—	1	—	—	—	—	—	4	9	10	—	—	22	1
VIII.	20	—	—	14	1	—	—	—	5	6	10	—	1	—	—	3	—	—	—	6	10	4	—	—	20	—
Összesen	632	—	43	405	1	27	4	4	147	279	256	8	3	15	11	11	3	1	2	177	172	233	21	34	514	38

B) A tanulmányok eredményének áttekintése osztályonként.

Tantárgyak	VIII. osztály					VII. osztály					VI. osztály					V. osztály				
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett
Vallástan . . .	13	3	1	—	—	13	2	5	—	—	18	11	3	1	—	14	20	7	—	—
Latin nyelv	1	3	16	—	—	4	4	12	—	—	5	7	12	9	—	4	11	20	6	—
Görög nyelv . .	1	4	15	—	—	4	6	9	—	1	5	10	16	1	—	9	9	19	4	—
Magyar nyelv .	6	6	8	—	—	3	10	7	—	—	7	13	13	—	—	5	13	19	4	—
Német nyelv . .	7	6	7	—	—	7	7	6	—	—	13	5	15	—	—	13	13	14	1	—
Menny. földrajz .	6	6	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Történelem .	9	6	5	—	—	8	6	6	—	—	8	13	12	—	—	18	16	5	2	—
Mennyiségtan . .	2	12	6	—	—	5	6	8	1	—	4	11	18	—	—	5	13	17	6	—
Természettan . .	0	10	4	—	—	6	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vegyten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	13	13	—	—	—	—	—	—	—
Természetrájz . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	19	5	—	—	14	12	12	3	—
Bölcészettan . .	2	11	7	—	—	5	6	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tcstgyakorlat . .	10	7	2	—	1	1	10	4	1	4	2	11	14	1	5	5	13	19	2	2

B) A tanulmányok eredményének áttekintése osztályonként.

Tantárgyak	IV. osztály					III. osztály					II. B. osztály					II. A. osztály					I. B. osztály					I. A. osztály				
	jelas	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jelas	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jelas	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jelas	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jelas	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett	jelas	jó	elégséges	elégtelen	felmentetett
Vallás tan .	47	18	12	—	—	42	26	12	1	—	26	17	12	—	—	29	17	11	—	—	52	28	22	1	—	39	29	26	—	—
Latin nyelv .	6	27	41	4	—	16	12	45	8	—	7	15	26	7	—	11	7	33	6	—	8	17	6	17	—	13	32	41	9	—
Magyar nyelv	10	30	34	3	—	29	25	22	5	—	7	24	21	3	—	22	9	24	2	—	10	20	61	12	—	22	18	46	9	—
Német nyelv .	46	24	7	—	—	34	20	24	3	—	23	14	17	1	—	23	17	17	—	—	43	42	17	1	—	27	31	32	5	—
Történelem	26	33	17	1	—	19	32	26	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Földrajz	—	—	—	—	—	17	26	34	4	—	13	20	20	2	—	12	12	27	6	—	17	27	47	12	—	31	12	52	—	—
Mennyiségtan . .	7	29	40	—	—	8	17	48	8	—	7	7	35	6	—	6	11	31	9	—	11	26	60	6	—	15	12	63	5	—
Természettan .	9	37	30	1	—	15	80	31	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természetrajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	13	30	1	—	14	18	19	6	—	27	30	42	4	—	20	22	51	2	—
Rajzolás	8	17	47	5	—	7	16	49	9	—	0	12	27	5	1	6	13	35	3	—	10	19	64	11	—	6	23	56	11	—
Szépírás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	31	4	—	—	30	23	4	—	—	9	47	43	5	—	20	51	24	—	—
Testgyakorlás	16	27	23	3	8	13	32	26	1	9	12	19	18	3	3	10	29	13	—	5	12	47	41	2	2	16	38	34	2	5
Vegytan	12	35	29	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Az érettségi vizsgálat eredménye

az 1876—77-iki tanévben.

A VIII. osztály növendékeinek száma		Érettségi vizs- gálatra jelent- kezett		Érettnek nyilvánított			A távozők közül							
nyilvános	magán	nyilvános	magán	Visszalépett	Visszatartott	Megbukott	kitű- nőleg	egy- szerűen	papi	jogi	orvosi	bölcsészeti	műszaki	gazdászati
t a n u l ó							p á l y á r a l é p e t t							
20	1	20	1	3	3	1	1	13	3	5	2	1	1	2

Adatok a szegedi főgymnasium történetéhez

az 1876—77-iki tanévben.

A) A tanári karban történt változások.

Az ifjúság számának növekedése szükségessé tette a f. tanévben egy második párhuzamos osztály fölállítását, minek következtében a Kegyes-tanítórend kormánya az eddigi tanári személyzetet egygyel szaporítá Kovács Pál tanár személyében, kit a nagy-károlyi nagygynasiumból helyezett át.

A gyorsírás tanítására szerencsés volt az intézet Bódogh János kir. táviró-tisztet, a budapesti gyorsíró-egylet tagját megnyerni, ki az ifjúságot egész éven át csekély tandíjért oktatta.

B) Felsőbb rendeletek.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól a következő fontosabb rendeletek érkeztek:

1. 1876. augusztus hóban 18,607. sz. a. megengedi a nmélt. miniszt., hogy az 1876/7-iki tanévre a beiratások szept. hó 18-án kezdessenek, mivel a szegedi országos kiállítás által részben igénybe vett gymnasiumi tantermeket előbb nem lehet berendezni.

2. 1876. augusztus hóban 12,787. sz. a. új „Középiszkolai Rendtartás“ küldetik meg s ezzel az 1869-ik évi hatályon kívül helyeztetik.

3. 1877. február hóban 2752. sz. a. a módszeres értekezletek tartására vonatkozó utasítások küldetnek.

C) Az ifjúsági segély-egylet.

Az ifjúsági segély-egylet tőkéje, mely a mult tanévben 2470 frt s 295 köt. tan- és segédkönyvből állott, ez évben 290 frt 2 krral, 315 köt. tankönyvvvel, 2 rajztáblával és 2 rajzeszközzel gyarapodott. Jelenlegi vagyona tehát 2769 frt 2 kr, mely a szeged-csongrádi takaréktárban gyümölcsöz; továbbá 568 kötet tan- és segédkönyv, 2 rajztábla és 2 rajzeszköz.

Segélyezett az egylet e tanévben 16 növendéket 160 forinttal és 15 tanulót 67 köt. tankönyvvel, 2 rajztáblával és rajzeszközzel.

Az egylet pénztára részint tagdíjakból, részint adakozásokból gyarapodik. A szeged-csongrádi takarékpénztár ez évben is 50, a szegedi kézműves-bank pedig 25 forinttal járultak a főtebbi összeghez.

Kedves kötelességünknek tartjuk köszönetünket nyilvánítani azon nemeskeblű emberbarátoknak, kik bármily csekélységgel is járultak a jótekeny cél előmozdításához. Fogadják érte az ifjuság háláját!

D) Önképző kör.

A gymnasiumi új Rendtartás értelmében önképző kör alakítására a tanodának csak két felsőbb osztályát látogató rendes tanulók lévén jogosítva, a tagok száma az előbbi évekhez képest nagy csökkenést mutat, amit azonban kellőleg ellensúlyoz a munkásság bel- és külterjedelme.

Az év elején beiratkozott a körbe 35 tag.

A kör az iskolai év első havában alakult meg és a vizsgálatok befejeztével diszgyűléssel záratott be. Ezen időközben tartatott 3 nagy, 1 alkalmi, 3 bizottsági és 18 heti szakülés.

A tagok munkásságáról a következő adatok szólnak: a) Költői műnemekben sikerültebb darabokkal ezek léptek föl: Farkas Géza 11, Városi Gyula 8, Kyri János 3, Borbolya Mihály 1, Orsó Mátyás 1, Weisz Sándor 1, Weitzenfeld Antal 1 darabbal. b) Komolyabb tárgyú, tanulmányozásra mutató értekezéseket olvastak: Orsó Mátyás „Bolygórendszerünk keletkezéséről”, „Nagy Lajos jelleméről”, „A hangya-köztársaság”-ról, Prinz Antal „A rut”-ról, „A komikum”-ról, „A szép”-ről, Borbolya Mihály „A férfi- és nő”-ről, „Arany János V. Lászlójáról”, Cserep József „A latin szini irodalom átnézetéről”, Farkas Géza „Petőfi Sándor és költészetéről”; Városi Gyula „Az anglicanismus”-ról, Weisz Sándor „Széchenyi István és koráról”. c) Szóbeli bírálatokat és a fölolvastott darabokra észrevételeket többen tartottak; írásbeli bírálat csak 1 olvastatott föl Prinz Antaltól. d) A műfordítás terén működtek: Cserep József lefordítá Julius Caesarnak „Ariovist elleni hadjáratát”, Führer Simon kiváló részleteket „Fenelon Telemach”-jából, Orsó Mátyás Schillernek „Mózes küldetését”, Prinz Antal „Woldemar leveleit” Körnerből. e) Egyes költői műdarabok előadásával szerepeltek: Orsó Mátyás 8, Kyri János 7, Haasz József 4, Tüski János 4, Weisz Ignác 4, Farkas Géza 4, Grünfeld Miksa 4, Városi Gyula 1-szer. f) Ngs. Mészáros Nándor tanker. főigazgató ur 1 arany pályadíjára beérkezett 2 pályamunka; pályanyertes lőn Orsó Mátyás „Keppler János” c. élet- és jellemrajza; elismerést vívott ki Farkas Géza „A haza minden előtt” c. fejtegetése. A kör egész évi munkássága: 28 drb eredeti szépmű, 17 értekezés, 4 műfordítás, 36 szóbeli előadás, 4 titkári jelentés, 2 elnöki beszéd s több bírálat.

Pénztári bevétel volt a lefolyt évben 80 frt 13 kr; ebből könyvek vásárlására s jókarban tartására, folyóiratok megszerzésére s egyéb egyleti kiadásokra fordított 65 frt 15 kr.; maradék a jövő évre 14 frt 88 kr.

A könyvtár ez évben is szép gyarapodást mutathat föl. Csere és áthelyezés folytán a növekvés 90 mű 189 kötetben, vásárlás útján 15 mű 16 kötetben. Ajándékoztak a könyvtár számára: nt. Martin Péter tanár ur 8, nt. Zsuffa Pál tanár ur 6, Pálffy Győző 3, Orsó Mátyás 2, Prinz Antal 2, Weisz Sándor 3, Kirchuer József 1 és Farkas Géza tanulók 5 kötetet. A könyvtár jelenleg tartalmaz 308 művet 607 kötetben. Az egyleti tagok a lefolyt évben 347 kötetet olvastak.

E) Szertárak gyarapodása.

a) **Physikai és chemiai szertár.** Az intézet szertárainak föntartására és gyarapítására a városi költségvetés szerint engedélyezett pénzüsszegen vásároltattak: egypár korong a Holtz-géphez, Dove delejes pörgettyűje, Riess osztó-készüléke, Grüel galvanomotor, vill. bevezető készülék folyamszakítóval, a gőzgép váltás-mintája, dasy-meter, Columbus-tojás, 2 csomag üvegfonál, 12 drb batavi könny, 6 drb bolognai palack, stroboscop-henger 6 képpel, kettőző-pát jegec 170 grm., író és metsző gyémánt, chem. hőmérő, 12 drb üveg dugaszos porüveg, 7 drb üvegtábla, 5 drb üvegtányér, 4 drb légfejtő palack, 3 drb hengeres szedő, 23 drb kémcső s többféle vegyszer és kísérleti anyag; helyben készülték: villanypisztoly, nedvmutató, villanyos szék, 4 drb bevezető tekercs, 2 drb beállítható kísérleti kerek asztal, szögtükör; javítottak: légszivattyú, magdeburgi féltékék s több kisebb készülék; ajándékozattak: két róka fark. E gyarapodás betudásával van jelenleg a szertárban 774 készülék, mik 5338 fjt 32 kr. értéket képviselnek.

Folyamatban van a világító gáznak a muzeumba, laboratoriumba és egyik előadási terembe való bevezetése mellett a laboratoriumnak célszerű átalakítása.

b) A természetrajzi szertárt gyarapították: dr. Singer Mátyás ur 2 nagy példány fagombával, dr. Goldschmidt György ur 8 hüllőtojással, Dáni József uradalmi igazgató ur 15 drb ásványnyal, 8 üveg bányatermékkel, 7 drb fagombával, több példány mohval, különféle szemes termékekkel, 9 drb fakoronggal.

F) Könyvtár.

A tanári könyvtár vásárlás útján a következő művekkel gyarapodott:
 Dr. Fraknoi Vilmos: Magyar országgyűlési emlékek. III. IV. k. 1877.
 — Törzs Kálmán: Deák Ferenc emlékezete. I k. 1876. — Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Wien 1876/7. évf. — Littrow: Die Wunder der Himmels. Berlin 1877. — Br. Holtzwarth: Weltgeschichte. Mainz 1877. Dr. Gerding und Stohmann: Encyklopädie der technischen Chemie. Braunschweig. 3 kötet. — Garamszeghi Lubrich Ágost: A nevelés történelme. Budapest 1876. 3 kötet. — Garamszeghi Lubrich Ágost: Herbart bölcséleti rendszerének tévedéseit kimutató szemelvények. Budapest. 1875. 3 füzet. — Ágai Adolf: Porzó tárcalevelei. Budapest 1877. 2 kötet. — Varga Ferenc: Szeged város története. Szeged 1877. 1 kötet. — Budapesti Szemle 1877-iki évf. — Természettudományi Közlöny 1877-iki évf. — Dr. Ribáry Ferenc: A legújabb kor története. Budapest 1877. 1 k. — Pauler Gyula: Wesselényi Ferenc nádor és társainak összeesküvése. Budapest 1876. 2 kötet. — Greguss Ágost: Arany János balladái. Budapest 1877. 1 kötet. — Román népdalok, kiadja a Kisfaludy-Társaság. Budapest 1877. 1 kötet. — Magyar Könyvszemle. Budapest 1877. I. és II. évf. — Csengery Antal: Deák Ferenc emlékezete. Budapest 1877. 1 köt. — Komáromy Lajos és Király Pál: Régi Magyar Codexek. Budapest 1874. 3 köt. — Mátray Gabor: Történeti, bibliai és gúnyoros magyar énekek dallamai. Budapest 1859. 1 kötet. — A magyar történelmi társulat közlönye. Budapest 1868–77. — Poggendorf: Annalen der Physik und Chemie. 1876/7. évf. — J. C. V. Hoffmann: Zeitschrift für mathem. u. phys. Unterricht. VII. évf. — Tanáregyleti közlöny. 1876/7. évf. — Egyetemes Philologiai Közlöny. 1877. — Földrajzi közlemények. Budapest 1877. III. évf. — Szilágyi Sándor: Rajzok a forradalom utáni időkből. Buda-

pest 1876. 1 kötet. — Flegler Sándor: A magyar történetírás történelme s Sayous: A m. történelem kútforrásai, ford. ifj. Szinyeyi József. Budapest 1877. 1 kötet.

Ezekon kívül megszereztek a szükséges tan- és segédkönyvek s az 1876. évi XXXIII. törveikk szerinti közigazgatási beosztást föltüntető 3 drb nagyobb s egy kisebb térképe Magyarországnak.

Ajándékoztak a könyvtárnak:

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium: A közoktatás állapotáról szóló jelentés. Budapest 1876. 1 k. — Nagy János polgári isk. igazgató ur saját munkájából: Magyar nyelvtan. Szeged 1876. 1 k. — Németh Lajos ur saját művéből: Nagyboldogasszonyról nevezett budapestvári főtemplom története. Esztergom 1876. 1 k. — Váry Gellért tanár ur saját művéből: Huszonöt év a kegyesrend irodalmi életéből. Vác 1877. 1 füzet.

— Dr. Löw Tóbiás folyóiratából: Magyar Igazságügy. 1877. évf. — A Franklin-Társulat: több kézi könyvet.

G) Vizsgálatok, egyéb, a tanévben előfordult fontosabb mozzanatok.

Mivel az 1876-iki szegedi országos kiállítás részben a gymnasiumi épületet is igénybe vette, a tanévet csak szeptember hó 18-án lehetett megkezdeni; ez időtől fogva az előadások a Rendtartásban előirt szüneteken kívül csakis két napra szakítottak félbe akkor, midőn az árviz legveszélyesebb mérvet öltött.

Február hóban nsgos Mészáros Nándor tankerületi főigazgató ur 4 napig szerencsétlété intézetünket látogatásával; meghallgatá az előadásokat s a növendékek feleleteit, meglátogató a szertárakat s megelégedését nyilvánítá ugy az ifjak előmenetele, mint a szertárak állapota, gyarapodása fölött.

Május hóban mltagos Németh József fölszentelt püspök ur részesité a róm. kath. ifjuság egy részét a bérmálás szentségében.

Ugyanczen hó 7., 8. és 9-én tartattak az írásbeli érettségi vizsgálatok, 28. és 29-én pedig a szóbeliek.

A többi osztályokban a vizsgálatok jun. 13-án kezdetek a hittaniakkal, melyeken ft. Kreminger Antal prépost ur ő nsga elnökölt; a többi vizsgálatok jun. 15—25. napjain folytak le.

H) A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1876—77. tanévben.

a) Ösztöndíjasok.

Orsó Mátyás VIII. oszt. tanuló: Bonnaz Sándor csanádi püspök ur 6 nmlt. alapítványából évi 94 frttal.

Petrovics Vazul VIII. oszt. t.: Rudolf koronaherceg-féle alapítv. évi 80 frttal.

Frank Sándor VII. oszt. t.: Oltványi István-féle alapítv. évi 84 frttal.

Szendrey Lajos VI. oszt. t.: Makra-féle családi alapítv. évi 120 frttal.

Pility Milos IV. oszt. t.: Szervicky-féle alapítv. évi 105 frttal.

Trischák Ödön IV. oszt. t.: Horvát-Szlavon állami ösztöndíj évi 200 frttal.

b) Jutalmazottak.

Városov Gyula VII. oszt. t.: Ebner-féle alapítványból 6 drb arannyal.

Tüskv János VII. és Lippay Lajos IV. oszt. tanulók: Sobay-féle alapítványból egyenként 25 frttal.

A nmélt. miniszterium jutalomkönyveiből :

Vujts János és Trischák Ödön IV.

Császár István III., Lind Leonard és Zirkelbach Imre II. oszt. egy-egy példány ifjusági irattal.

Hoffer Endre főreáltanodai igazgató ur jutalomkönyveiből :

Városov Gyula és Popovics János VII.,

Fischer Jakab és Zuna Béla VI.,

Kelemen Béla és Schreiber Fülöp V.,

Hegedűs Ferenc és Lippay Lajos IV. oszt. tanulók egy-egy példány görög nyelvtan és görög gyakorló-olvasókönyvvel.

Értesítés a jövő tanév megnyitásáról.

A jövő 1877—8-iki tanévre a beiratások augusztus hó 2 utolsó s szeptember hó 3 első napján, a délelőtti órákban történnek és pedig a szülők vagy ezek megbizottjai jelenlétében. Ez alkalommal a fölvetetni kívánó növendék az előbbi tanévről szóló bizonyítványát s az intézetnek, melyben ezen bizonyítványt nyerte, Értesítőjét tartozik fölmutatni. Oly tanulók, kik egynél több tárgyból nyertek elégtelen tanjegyet, az osztályt ismételni kötelesek.

A vidéki szülők és gyámok figyelmeztetnek, hogy a gyermekeik részére fölveendő szállás iránt az igazgatósághoz forduljanak.

